

”OLISIPA OLLUT AIEMMIN TÄLLAINEN PAKETTI ANNETTAVANA”

Vapaaehtoistyöntekijöiden aloituspaketin kokoaminen Luetaan yhdessä -ryhmille

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

Marraskuu, 2017

Noora Tuominen

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen
Visamäen kampus

Tekijä	Noora Tuominen	Vuosi 2017
Työn nimi	"OLISIPA OLLUT AIEMMIN TÄLLAINEN PAKETTI ANNETTAVANA" Vapaaehtoistyöntekijöiden aloituspaketin kokoaminen Luetaan yhdessä -ryhmille	

TIIVISTELMÄ

Tämä tutkimus on ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö. Opinnäytetyön toimeksiantaja on valtakunnallinen Luetaan yhdessä -verkosto, jonka tarkoituksena on tukea maahan muuttaneiden, erityisesti naisten, kotoutumista ja kielen oppimista.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa uusien vapaaehtoistyöntekijöiden aloituspaketti, jota Luetaan yhdessä -ryhmät voisivat käyttää tulevaisuudessa toiminnassaan.

Kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö. Aloituspaketin kokoaminen toteutettiin yhdessä Luetaan yhdessä -verkoston vapaaehtoisten ja työntekijöiden kanssa. Paketin rungon muodostamisessa käytettiin OPERA-menetelmää. Tutkimus eteni vaiheittain toimintatutkimuksen spiraalimallin mukaisesti. Opinnäytetyöhön sisältyy myös tutkimuksellinen osuus, jossa arvioidaan valmista aloituspakettia.

Opinnäytetyöprosessin tuloksena syntyi Uuden vapaaehtoisen aloituspaketti.

Avainsanat Perehdyttäminen, maahanmuuttajatyö, Luetaan yhdessä, toiminnallinen tutkimus

Sivut 45 sivua, joista liitteitä 9 sivua

Degree Programme in Social and Health Care Development and Management
Visamäki

Author	Noora Tuominen	Year 2017
Subject	Creating a starter package for new volunteers of Let's Read Together -network	

ABSTRACT

The commissioner of this thesis is Let's Read Together -network. It is a national network supporting immigrants' integration and Finnish language skills.

This is a practice-based thesis. The aim is to create a starter package for new volunteers of Let's Read Together – network. The research was carried out in co-operation with network's volunteers and employees. The basis of the starter package was created using OPERA-method. The research follows the spiral model of practice-based research. There is also a research part included in this thesis. That contains evaluation of a finished starter package.

The outcome of this thesis is a starter package for new volunteers. All the Let's Read Together -groups can use it in their operation.

Keywords Orientation process, immigration work, Let's Read Together, practice-based study

Pages 45 pages including appendices 9 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KEHITTÄMISTYÖN TIETOPERUSTA.....	2
2.1	Maahanmuuttoon liittyviä käsitteitä Ulkomaalaislain mukaisesti.....	2
2.2	Maahanmuutto Suomessa	2
2.3	Kotoutuminen	5
2.4	Aikuisten maahanmuuttajien kotoutuskoulutus	7
2.5	Luetaan yhdessä -verkosto.....	8
2.6	Vapaaehtoistyö	9
2.7	Perehdyttäminen	10
3	AIKAISEMPIA OPINNÄYTETÖITÄ PEREHDYTTÄMISESTÄ.....	11
4	KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA TARKOITUS	12
5	METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT.....	13
5.1	Laadullinen tutkimus.....	13
5.2	Toiminnallinen tutkimus	13
5.3	OPERA-menetelmä.....	15
5.4	Aineisto.....	16
5.5	Kirjoitelma	16
5.6	Teemoittelu	17
6	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	18
7	KEHITTÄMISTYÖN ETENEMINEN	19
7.1	Lähtötilanne	19
7.2	Ideointi ja esityö.....	19
7.3	Ryhmien valinta.....	20
7.4	Paketin ideointi	21
7.4.1	Ensimmäinen tapaaminen 27.3.2017.....	21
7.4.2	Toinen tapaaminen 3.4.2017	22
7.4.3	Kolmas tapaaminen 6.4.2017.....	22
7.5	Toimistolla vierailu 13.4.2017	23
7.6	Paketin raamien luominen 8.5.2017	23
7.7	Paketin kokoaminen.....	24
7.8	Palautetta ja kehittämissuhteita toimiston väeltä 22.6.2017.....	25
7.9	Viimeiset kehittämissuhteet 14.8.2017 ja paketin viimeistely	25
8	ALOITUSPAKETIN ARVIOINTI	25
8.1	Hyvät raamit työn aloittaville.....	26
8.2	Retket ja kulttuuripalvelut ohjelmistoon	27
8.3	Opettajan sitoutuminen esille.....	28
8.4	Tauon aikana jumpataan.....	29
8.5	Heterogeenisiä ryhmiä – siihen lisää vihjeitä.....	29
8.6	Yhteenvedo paketin herättämistä ajatuksista	30

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	31
LÄHTEET	33

Liitteet

Liite 1	Kirje Luetaan yhdessä -ryhmille
Liite 2	OPERA-työskentelyjen tulokset
Liite 3	Kolmiosaisen materiaalin esittely Luetaan yhdessä -toimistolla
Liite 4	OPERA-työskentelyjen materiaalin jaottelu
Liite 5	Uuden vapaaehtoisen aloituspaketti
Liite 6	Tutkimuslupa
Liite 7	Kirjoitelman ohjeistus

1 JOHDANTO

Halusin laajentaa osaamistani opinnäytetyöprosessin aikana. Siitä syystä päätin valita aiheen, joka käsittelisi jotakin muuta sosionomin työkenttää kuin lastensuojelua, jonka parissa itse työskentelin. Maahanmuuttajatyö oli kiinnostanut minua jo pidempään, joten päätin valita siihen liittyvän aiheen. Maahanmuutto ja maahanmuuttajatyö olivat myös hyvin ajankohdaisia aiheita miettiessäni opinnäytetyön aihetta vuoden 2016 syksyllä. Euroopassa oli käynnissä pakolaiskriisi, josta uutisoitiin laajasti. Uutisointi oli suurelta osin varsin negatiivissävytteistä, ja julkisessa keskustelussa nousi esiin paljon vihaa ja epäluuloa maahanmuuttajia kohtaan.

Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrä Suomessa on kasvanut tasaisesti vuosien 1990 ja 2016 välillä. Vuonna 2016 ulkomaalaistaustaisia henkilöitä oli Suomessa 364 800, joista 306 800 oli ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisia ja 57 900 toisen polven ulkomaalaistaustaisia. (Tilastokeskus n.d.) Suomeen muuttaa siis yhä enemmän ihmisiä muista maista, joten kaikenlaiselle maahan muuttaneiden kanssa tehtävälle työlle on jatkuvasti enemmän kysyntää.

Kiinnostuin Luetaan yhdessä -verkoston toiminnasta miettiessäni mahdollista yhteistyökumppania opinnäytetyöhöni. Luetaan yhdessä on ”valtakunnallinen verkosto, joka tukee maahan muuttaneiden, erityisesti naisten, kielen oppimista ja kotoutumista. Verkosto tarjoaa vapaaehtoistyönä lukutaidon ja suomen tai ruotsin kielen opetusta maahanmuuttajille eri puolilla Suomea”. (Luetaan yhdessä n.d. c.) Ensimmäinen mielikuvani verkostosta oli hyvin positiivinen, mikä oli hyvää vastapainoa median negatiiviselle maahanmuuttokeskustelulle.

Opinnäytetyöni tavoitteeksi muodostui aloituspaketin kokoaminen uusille Luetaan yhdessä -ryhmien vapaaehtoisille. Aihetta ehdotti Luetaan yhdessä -verkoston projektipäällikkö, joka koki, että verkostolle olisi hyötyä aloituspaketista. Heillä ei ollut ennestään käytössä yhtenäistä aloituspakettia. Helsingin Itäkeskuksen ryhmä oli koonnut omalle ryhmälleen aloituspaketin, mutta se ei ollut siirrettävissä suoraan muille ryhmille. Ajatus aloituspaketin kokoamisesta koko verkostolle kuulosti minusta mielenkiintoiselta, joten päätin tarttua ehdotettuun aiheeseen.

2 KEHITTÄMISTYÖN TIETOPERUSTA

Opinnäytetyön tietoperusta koostuu maahanmuuttoon, kotoutumiseen, vapaaehtoistyöhön ja perehdyttämiseen liittyvästä tiedosta. Lisäksi esitellään tutkimuksen kohteena oleva Luetaan yhdessä -verkosto.

2.1 Maahanmuuttoon liittyviä käsitteitä Ulkomaalaislain mukaisesti

Ulkomaalaislain (2004/301) 3 §:ssä määritellään laissa käytettyjä käsitteitä muun muassa seuraavasti: ”Laissa tarkoitetaan - - oleskeluluvalla ulkomaalaiselle muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnettävää lupaa toistuvasti saapua maahan ja oleskella maassa”, ”pakolaisella ulkomaalaista, joka täyttää pakolaissopimuksen 1 artiklan vaatimukset” ja ”turvapaikalla pakolaiselle turvapaikkamenetellyssä myönnettävää oleskelulupaa”.

Ulkomaalaislain 33 §:ssä todetaan, että oleskelulupa on joko pysyvä tai määräaikainen. Lupaviranomainen tekee ratkaisun maassa oleskelusta huomioiden ulkomaalaisen antamat tiedot siitä, miksi hän on tullut maahan. Ulkomaalaislain pykälissä 36-39 kerrotaan oleskeluluvan myöntämisen perusteista. Oleskeluluvan saamisen yhtenä edellytyksenä on pääsääntöisesti se, että hakijan toimeentulo on turvattu. Oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä esimerkiksi silloin, jos katsotaan, että ulkomaalainen vaarantaa yleistä turvallisuutta ja järjestystä. (Ulkomaalaislaki 2004/301 33§, 36§.)

Ulkomaalaislain (2004/301) 87 §:ssä sanotaan: ”Maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle annetaan turvapaikka, jos hän oleskelee kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella sen johdosta, että hänellä on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa siellä vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, ja jos hän pelkonsa vuoksi on haluton turvautumaan sanotun maan suojeluun.”

Ulkomaalaislain (2004/301) 90 §:ssä todetaan, että ”Suomeen voidaan ottaa pakolaiskiintiössä UNHCR:n pakolaisiksi katsomia henkilöitä tai muita kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia ulkomaalaisia uudelleen sijoitusta varten. Pakolaiskiintiöllä tarkoitetaan uudelleen sijoitettavien kansainvälisen suojelun tarpeessa olevien ulkomaalaisten vastaanottoa valtion kunkin vuoden talousarviossa vahvistettujen perusteiden mukaisesti.”

2.2 Maahanmuutto Suomessa

Tilastokeskuksen, Työterveyslaitoksen sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2014 toteuttamassa tutkimuksessa *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi* selvitettiin ulkomaalaistaustaisten henkilöiden

Suomeen muuton syitä. Ennen kyseistä tutkimusta tilastotietoa oli vain Maahanmuuttoviraston oleskeluluvan myöntämisperusteista. Nyt tutkittiin sen sijaan ulkomaalaistaustaisten itse kertomia syitä Suomeen muuttamiselle haastatteleamalla maahan muuttaneita henkilöitä. Suurimmiksi syiksi maahan tulolle tutkimuksessa nousivat perhe ja rakkaus, jotka olivat tärkeimmät syyt muutolle 54 prosentilla muuttaneista. 18 % kertoi muuttaneensa työn ja 10 % opiskelun vuoksi. 11 prosentilla tärkein syy oli pakolaisuus, turvapaikan hakeminen tai tarve kansainväliselle suojelulle. (Sutela & Larja 2015, 15-16.)

Kiintiöpakolaisia Suomeen otettiin vuonna 2015 1 034. Heistä 508 tuli Libanonista, 136 Egyptistä, 151 Malawista tai Sambiasta ja 139 Iranista. Lisäksi joukossa oli 100 hätätapauksen vuoksi valittua. Kansalaisuudeltaan kiintiöpakolaisista 338 oli syyrialaisia, 151 Kongon demokraattisen tasavallan kansalaisia ja 139 afgaaneja. (Maahanmuuttovirasto 2017a.)

Vuonna 2016 Suomeen otettujen kiintiöpakolaisten määrä laski 749:ään. Heistä kaikki, yhtä lukuun ottamatta, olivat Syyrian kansalaisia. Kiintiöpakolaisista 523 tuli Turkista ja 135 Libanonista. Hätätapauksen vuoksi valittuja oli 91. (Maahanmuuttovirasto 2017a.)

Vuonna 2015 Suomesta haki turvapaikkaa 32 476 ihmistä. Määrä oli ennätysellisen suuri, sillä 2000-luvulla Suomen turvapaikanhakijamäärät olivat aiemmin vaihdelleet suunnilleen 1500 ja 6000 hakijan välillä. Hakijoiden ennätysellinen määrä oli seurausta maailmalla vallinneesta pakolaiskriisistä. Eniten hakijoita tuli Irakista, josta heitä tuli yhteensä 20 485. Toiseksi suurin ryhmä hakijoiden joukossa olivat afganistanilaiset, joita oli 5 214. Kolmantena tilastossa on Somalia, josta turvapaikanhakijoita tuli 1 981. Syyriasta tulleita turvapaikanhakijoita oli 877, Albaniasta 762 ja Iranista 619. (Maahanmuuttovirasto 2016a; Sisäministeriö n.d.)

Vuoden 2015 aikana Suomessa tehtiin 1 879 myönteistä turvapaikkapäätöstä. Kielteisiä päätöksiä tehtiin 1 307 ja päätöksiä tutkimatta jättämisestä 1 094. 3 186 turvapaikkahakemusta raukesi. (Maahanmuuttovirasto 2016b.)

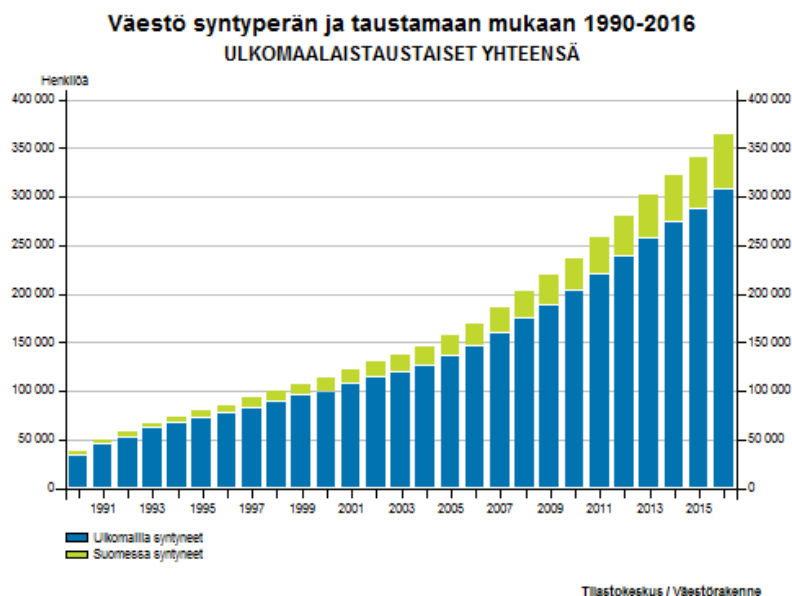
Vuonna 2016 Suomesta turvapaikkaa hakeneiden määrä oli 5 651. Hakijoiden joukossa oli eniten Irakin kansalaisia, yhteensä 1 247. Afgaaneja hakijoiden joukossa oli 757, syyrialaisia 602, somaleja 432, eritrealaisia 279 ja Venäjän federaation kansalaisia 193. Lisäksi hakijoiden joukossa oli useiden muiden maiden kansalaisia. (Maahanmuuttovirasto 2017b.)

Vuonna 2016 myönteisten turvapaikkapäätösten määrä nousi 7 745:een. Kielteisiä päätöksiä tehtiin 14 282 ja päätöksiä tutkimatta jättämisestä 2 326. Myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneista 2 977 oli irakilaisia, 1 118 syyrialaisia, 482 somaleja ja 231 iranilaisia. (Maahanmuuttovirasto 2017c.)

Kansalaisuushakemuksia tuli Suomessa vuonna 2015 vireille yhteensä 11 040. Eniten hakijoiden joukossa oli Venäjän federaation kansalaisia, joita oli 2 312. Toiseksi eniten oli somalialaisia, joita oli 1 316. Seuraavina hakijatilastoissa ovat Irak 988 hakemuksella, Afganistan 508 hakemuksella, Viro 448 hakemuksella, Turkki 429 hakemuksella, Iran 274 hakemuksella, Kosovo 252 hakemuksella, Nigeria 247 hakemuksella sekä Vietnam 233 hakemuksella. Vuoden 2015 aikana Suomen kansalaisuuden sai yhteensä 8 281 henkilöä, joista 1 738 Venäjän federaation kansalaista muodostivat suurimman ryhmän. (Maahanmuuttovirasto 2016b; Maahanmuuttovirasto 2016c.)

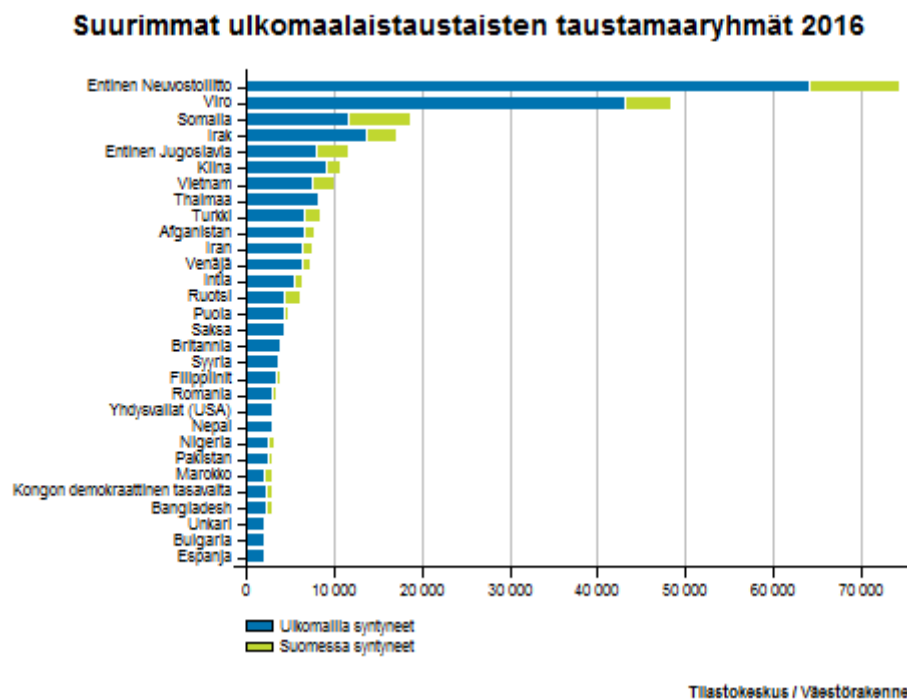
Vuonna 2016 Suomen kansalaisuutta hakeneiden määrä pysyi edellisvuoden tasolla. Hakemuksia tuli vireille yhteensä 11 130. Edellisvuoden tavoin eniten hakijoissa oli Venäjän federaation kansalaisia, joita oli 2 347. Viiden suurimman hakijaryhmän joukkoon kuuluivat lisäksi 1 110 somalia, 896 irakilaisia, 533 virolaista ja 520 afgaania. Myös kansalaisuuden saaneiden määrä pysyi edellisvuoden tasolla, ollen 8 895. Kansalaisuuden saaneista 1 996 oli Venäjän federaation kansalaista, 1 049 somaleja, 523 irakilaisia, 370 afgaaneja ja 431 virolaisia. (Maahanmuuttovirasto 2017d; Maahanmuuttovirasto 2017e.)

Tilastokeskuksen syntyperä-luokituksen mukaan vuonna 2016 Suomessa oli 364 800 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Syntyperäluokituksessa eritellen ulkomailla syntyneet, eli niin sanotut ensimmäisen polven maahanmuuttajat, ja Suomessa syntyneet, eli niin sanotut toisen polven maahanmuuttajat. Syntyperä-luokituksessa syntyperä ja taustamaa määritellään henkilön vanhempien syntymävaltion perusteella. Kaikki henkilöt, joilla ainakin toinen vanhempi on Suomessa syntynyt, määritellään luokituksessa suomalaistaustaisiksi. (Tilastokeskus n.d.)

Kuva 1. Väestö syntyperän ja taustamaan mukaan 1990-2016 (Tilastokeskus n.d.)

Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrä Suomessa on kasvanut tasaisesti vuosien 1990 ja 2016 välillä. Vuonna 2016 ulkomaalaistaustaisia henkilöitä oli Suomessa 364 800, joista 306 800, eli 84 %, oli ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisia ja 57 900, eli 16 %, toisen polven ulkomaalaistaustaisia. (Tilastokeskus n.d.)

Kuva 2. Suurimmat ulkomaalaistaustaisten taustamaaryhmät 2016 (Tilastokeskus n.d.)

Vuonna 2016 Suomen ulkomaalaistaustaisten henkilöiden yleisin taustamaa oli entinen Neuvostoliitto. Seuraavaksi suurimpia taustamaaryhmiä olivat Viro, Somalia, Irak, entinen Jugoslavia, Kiina ja Vietnam.

2.3 Kotoutuminen

Integraatio on prosessi, jonka aikana maahan muuttanut henkilö tulee sosiaalisesti, poliittisesti ja taloudellisesti osalliseksi uuteen elinympäristöönsä. Suomalaisessa viranomaispuheessa ja tutkimuksessa käytetään usein termiä kotoutuminen, jolla tarkoitetaan samanaikaista uuteen yhteiskuntaan osallistumista ja oman kielen ja kulttuurin säilyttämistä. Maahan muuttaneiden kohdalla voi tapahtua myös assimilaatiota eli sulautumista, segregaatiota eli eristäytymistä tai marginalisaatiota eli syrjäytymistä. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19.)

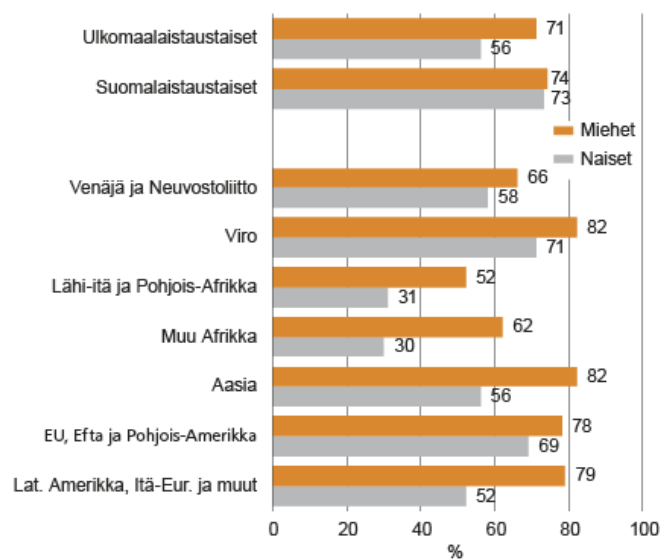
Jaana Vuori (2012, 235) kuvaa kotoutumista prosessiksi, jolla ei ole selvää alku- tai loppupistettä. Kotoutumisprosessi rakentuu kaikista kontakteista, joita maahan muuttaneella on suomalaisen yhteiskunnan yhteisöihin, instituutioihin ja ihmisiin. Prosessin aikana maahanmuuttaja oppii vähitellen

tuntemaan uutta yhteiskuntaa sekä sen toimintamalleja, kieltä ja kulttuuria.

Suomessa maahan muuttaneiden kotouttamistyötä ohjaa laki kotoutumisen edistämisestä (2010/1386). Lakiin on kirjattu sen tarkoituksesta seuraavaa: ”Lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken”.

Laissa kotoutumisen edistämistä (2010/1386) säädetään muun muassa maahanmuuttajan oikeudesta tulkittamiseen ja kääntämiseen sekä kuntien velvollisuudesta järjestää maahanmuuttajille ohjausta ja neuvontaa sekä muita palveluita. Maahanmuuttajalle tulee järjestää lain mukaan alkukartoitus, josta vastaa joko työ- ja elinkeinotoimisto tai kunta. Alkukartoituksen jälkeen maahanmuuttajalle laaditaan kotoutumissuunnitelma, johon kirjataan ne toimenpiteet ja palvelut, joilla tuetaan maahanmuuttajan mahdollisuuksia riittävän kielitaidon ja muiden yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen hankkimiseen. Laissa määrätään myös valtion toimista kotoutumisen edistämiseksi ja eri toimijoiden, kuten ELY-keskusten ja Aluehallintoviraston, vastuista siihen liittyen.

Hanna Sutela on tutkinut ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllisyyttä artikkelissaan. Vuonna 2014 Suomessa vakinaisesti asuneiden 20–64-vuotiaiden ulkomaista syntyperää olevien henkilöiden työllisyysaste oli suomalaistaustaiseen väestöön verrattuna noin 10 prosenttiyksikköä alhaisempi (Kuva 3). Miesten kohdalla työllisyysaste jäi vain hieman jälkeen suomalaistaustaisista. Naisten kohdalla ero oli kuitenkin lähes 20 prosenttiyksikköä. Afrikasta tulleiden naisten työllisyysaste oli kaikista alhaisin, vain noin 30 %. (Sutela 2016.)

Kuva 3. Ulkomaalaistaustaisen ja suomalaistaustaisen 20–64-vuotiaan väestön työllisyysaste sukupuolen mukaan 2014 (Sutela 2016.)

2.4 Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus

Lain kotoutumisen edistämisestä (2010/1386) 20 § kuuluu seuraavasti: ”Kotoutumiskoulutuksena oppivelvollisuusiän ylittäneelle maahanmuuttajalle järjestetään suomen tai ruotsin kielen opetusta ja tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä muuta opetusta, joka edistää työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä sekä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämähallintaan liittyviä valmiuksia. Kotoutumiskoulutukseen voi sisältyä myös aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tutkinnon tunnustamista sekä ammatillista suunnittelua ja uraohjausta.

Suomen tai ruotsin kielen opetusta annetaan Opetushallituksen aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Luku- ja kirjoitustaidon opetusta annetaan Opetushallituksen luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten maahanmuuttajien opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Kotoutumiskoulutuksen kielellisenä tavoitteena on, että maahanmuuttaja saavuttaa suomen tai ruotsin kielessä toimivan peruskielitaidon”.

Kotoutumiskoulutusta järjestetään oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajille useimmiten työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena. Tällaiseen kotoutumiskoulutukseen voivat osallistua henkilöt, jotka ovat työttömänä tai työttömyysuhan alla. Lisäksi kotoutumiskoulutus on mahdollista toteuttaa omaehtoisena opiskeluna. Tämä tarkoittaa, että työssä oleva henkilö hakeutuu kotoutumiskoulutukseen oman harkintansa mukaan. Opiskelusta on sovittava kotoutumissuunnitelmassa TE-toimiston kanssa ennen opintojen alkamista, jos opiskelu tapahtuu kotoutumistuella. (Opetushallitus 2012a, 8.)

Vastuu työvoimakoulutuksena toteutettavan kotoutumiskoulutuksen järjestämisestä on kullakin ELY-keskuksella omalla toimialueellaan. Maahanmuuttajien ohjaamisesta työvoimakoulutuksena järjestettävään kotoutumiskoulutukseen taas vastaavat TE-toimistot. Kunnat voivat järjestävät kotoutumiskoulutusta itse tai ohjata maahanmuuttajia hakeutumaan jonkun muun tahon järjestämään omaehtoiseen opiskeluun. (Laki kotoutumisen edistämisestä (2010/1386) 21§.)

Aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen opetussuunnitelman perusteissa kerrotaan, että opetuksen tavoitteena on opiskelijan suomen tai ruotsin kielen kirjallisten ja suullisten perustaitojen oppiminen. Koulutus kestää keskimäärin 160-200 päivää ja on laajuudeltaan 32-40 opintoviikkoa, mikä tarkoittaa 1120-1400 oppituntia. Kesto määräytyy opiskelijan henkilökohtaisessa opetussuunnitelmassa määriteltävien tavoitteiden mukaan. Käytyään koulutuksen opiskelija voi hakeutua esimerkiksi kotoutumiskoulutukseen, työelämään, aikuisten perusopetukseen tai muuhun kunnan, TE-toimiston tai kolmannen sektorin järjestämään toimintaan. (Opetushallitus 2012b, 8.)

2.5 Luetaan yhdessä -verkosto

Luetaan yhdessä on suomalaisnaisten verkosto, joka tarjoaa maahanmuuttajanasille lukutaidon ja suomen kielen opetusta eri puolilla Suomea vapaaehtoistyönä. Verkoston toiminta alkoi vuonna 2004, ja vuonna 2007 hankkeesta tuli valtakunnallinen. Eri puolilla Suomea toimii sata Luetaan yhdessä -ryhmää, joissa opiskelijoita on yli 2900 ja vapaaehtoisia opettajia yli 600. (Luetaan yhdessä n.d. a)

Luetaan yhdessä -verkoston toiminnalla on erilaiset lähtökohdat kuin virallisella maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksella, sillä toiminnan tavoitteena on ensisijaisesti ennakkoluulojen murtaminen ja opiskelijoiden itsetunnon vahvistaminen, ei niinkään systemaattinen kielen oppiminen. Verkostolle on luotu opetussuunnitelma, joka pohjautuu soveltuvin osin Opetushallituksen aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen sekä luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen opetussuunnitelman perusteisiin vuodelta 2012. Opetushallituksen ohjeet eivät sido Luetaan yhdessä -verkoston toimintaa, sillä kyse on vapaaehtoistyöstä ja opetukseen käytetään huomattavasti vähemmän aikaa kuin perusteiden mukaiseen opetukseen. Verkoston opetussuunnitelmaa ei myöskään ole tarkoitettu sitovaksi, vaan antamaan pohjan, jonka mukaan ryhmät voivat tehdä omat suunnitelmansa. (Tuominen-Riipi, Tuisku, Toivanen & Etelämäki 2015, 1-2.)

Ryhmät kokoontuvat yleensä kerran viikossa kaksi tuntia kerrallaan koulun lukuvuoden aikaan. Opiskelijoiden joukossa on sekä luku- ja kirjoitustaidottomia että edistyneempiä opiskelijoita. Toiminta onkin tärkeää järjestää siten, etteivät vähiten osaavat koe olevansa huonompia, mutta jokainen saa kokea oppivansa uutta. Äidit saavat ottaa lapset mukaan, mikä vaikuttaa osaltaan toimintaan. (Tuominen-Riipi, Tuisku, Toivanen & Etelämäki 2015, 2-3.)

Luetaan yhdessä -verkosto oli mukana vuonna 2016 julkaistussa selvityksessä *Kielitaitoa ja hyvinvointia – Selvitys kotona lapsiaan hoitavien maahanmuuttajavanhempien kotoutumista tukevan koulutuksen malleista*. Selvityksessä Luetaan yhdessä -verkoston sanotaan olevan ”erinomainen esimerkki käytännössä pienillä resursseilla järjestetystä kolmannen sektorin järjestämästä koulutustoiminnasta, jolla on vahva rooli maahanmuuttajataustaisten naisten kotoutumisen tukemisessa”. (Eronen, Karinen & Lamminmäki 2016, 8.)

Selvityksessä kerrotaan, että verkoston toiminnassa on mukana kotona lapsiaan hoitavia vanhempia, mutta myös esimerkiksi iäkkäämpiä naisia. Suurin osa vapaaehtoisista opettajista taas on eläkkeelle jääneitä naisia, joista useat ovat toimineet aiemmin opettajana. Verkostossa on vain yksi palkattu työntekijä eli projektipäällikkö, joka vastaa toiminnan koordinoimisesta. (Eronen, Karinen & Lamminmäki 2016, 9.)

Vuonna 2017 Luetaan yhdessä verkosto sai Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA:lta aikaisempaa enemmän tukea. Suurempi tuki oli tarkoitettu tilavuokriin, materiaalikuluihin sekä kahden työntekijän palkkoihin. Lisäksi STEA myönsi verkostolle Paikka auki -avustusohjelman kautta lisätukea, joka mahdollisti projektiavustajan palkkaamisen vuodeksi 2017. Vuonna 2017 Luetaan yhdessä -verkostolla oli siis yhteensä kolme palkattua työntekijää. (Luetaan yhdessä n.d. b)

2.6 Vapaaehtoistyö

Briitta Koskiaho (2001, 16) toteaa yksilön toiminnan painottuvan vapaaehtoistyön käsitteessä, sillä yksilö tekee toiminnastaan vapaaseen tahtoon perustuvan ratkaisun. Tämä yksilötoiminta on kuitenkin organisoitua, eli se on osa laajempaa organisoitua intentionaalista toimintaa. Ilman tätä laajempaa kontekstia yksilön toiminta olisi arkipäiväistä toimintaa, kuten vaikkapa naapurin auttamista. Vapaaehtoistyön vastakohta on valtion ja muiden viranomaisten toiminta.

Vapaaehtoistyö on osa kansalaisyhteiskunnan toimintaa. Kansalaisyhteiskunnan käsite sisältää kolmannen sektorin, vapaaehtoistoiminnan sekä poliittisen omaehtoisen toiminnan. Sen rinnalla yhteiskuntakokonaisuudessa ovat valtio ja kunnat sekä liike-elämä ja markkinat. Valtio, markkinat ja kansalaisyhteiskunta toimivat lomittain ja rinnakkain. Kaikilla niistä on oma paikkansa, tehtävänsä ja toimintalogiikkansa. (Harju 2015, 66-67; Koskiaho 2001, 17.)

Vapaaehtoistyön merkitys on viime vuosikymmeninä löydetty uudella tavalla. Keskeisenä tekijänä tässä on ollut yhteiskunnan taloudellisen tilanteen niukkuuden tiedostaminen. Poliitikot ovat kiinnostuneet vapaaehtoistoiminnasta voimavarana, jonka kansalaiset pystyvät tarjoamaan. Kansalaistoiminta ollaan nähty mahdollisuutena julkisten palveluiden vähentämiseen. (Nylund & Yeung 2015, 13; Sorri 2015, 126.)

Hämeenlinnan settlementin Tukiverkko-projektiin liittyvässä oppaassa kerrotaan monikulttuurisen vapaaehtoistoiminnan erityispiirteistä. Oppaassa kehoitetaan varautumaan siihen, etteivät kaikki toimintaan osallistuvat maahanmuuttajat osaa suomen kieltä. Kommunikointia voi tällöin helpottaa esimerkiksi elekielen tai piirtämisen avulla. Toinen huomioitava asia on, että osalla maahanmuuttajista voi olla maahanmuutosta johtuvia psyykkisiä tai fyysisiä oireita. Vieraaseen maahan muutto aiheuttaa jokaiselle jonkinlaisen kulttuurishokin. Pakolaistaustaisilla maahanmuuttajilla voi lisäksi olla traumaattisia kokemuksia, jotka voivat aiheuttaa post-traumaattisen stressireaktion. On myös hyvä huomioida, että maahanmuuttajaperheet ovat usein hyvin yhteisöllisiä ja perinteisiä. Isä on usein perheen pää, joka tekee perheen päätökset. (Päivärinta, Seppälä & Lartama n.d., 17-18.)

2.7 Perehdyttäminen

Päivi Kupias ja Raija Peltola (2009, 19) ovat määritelleet perehdyttämisen seuraavasti kirjassaan *Perehdyttämisen pelikentällä*: ”Perehdyttämällä tarkoitetaan niitä toimenpiteitä ja sitä tukea, joiden avulla uuden tai uutta työtä omaksuvan työntekijän kokonaisvaltaista osaamista, työympäristöä ja työyhteisöä kehitetään niin, että hän pääsee mahdollisimman hyvin alkuun uudessa työssään, työyhteisössään ja organisaatiossaan sekä pystyy mahdollisimman nopeasti selviytymään työssään tarvittavan itsenäisesti. Laajimmillaan perehdyttäminen kehittää perehtyjän lisäksi myös vastaanottavaa yhteisöä ja koko organisaatiota”.

Kupias ja Peltola ovat mielestäni kiteyttäneet hyvin sen, mistä perehdyttämisessä on kysymys. Huomioitavaa heidän määritelmässään on mielestäni se, että perehdyttäminen ei ole vain uuden työntekijän osaamisen kehittämistä vaan myös työyhteisön ja työympäristön kehittämistä. Tämä osa perehdyttämisestä jää valitettavan usein toteutumatta, kun uuden työntekijän odotetaan asettuvan vanhoihin raameihin. Työyhteisön kehittymisen kannalta olisi hyvä, jos uuden työntekijän tullessa työyhteisöön hänelle annettaisiin mahdollisuus tuoda mukanaan uusia toimintatapoja ja ajatuksia.

Perehdyttämiseen kuuluu monenlaisia asioita. Perehdyttämisen aikana perehdytettävän tulisi oppia tuntemaan uusi työpaikkansa sekä sen toiminta-ajatus ja toimintatavat. Perehdytettävän tulee tutustua myös työpaikan ihmisiin, eli työkavereihin, esimiehiin ja asiakkaisiin. Tärkeää on myös se, että perehtyjä tietää, millaisia odotuksia hänen työhönsä kohdistuu ja mikä on hänen vastuunsa työyhteisön toiminnassa. (Hämäläinen & Kangas 2007, 2.)

Hyvästä perehdyttämisestä on monenlaista hyötyä sekä uudelle työntekijälle että koko työyhteisölle. Hyvän perehdyttämisen avulla uusi työntekijä saa monenlaisia tietoja ja taitoja, joiden avulla hän pääsee joutuisasti alkuun työssään. Hyvä perehdyttäminen luo myönteistä asennetta työyhteisöä kohtaan, lisää työmotivaatiota ja auttaa sitoutumaan uuteen työyhteisöön. Myönteisellä ensivaikutelmalla taas on kannustava ja rohkaiseva vaikutus. Perehdyttämisen onnistuminen vaikuttaa myös yrityskuvaan, sillä ihmisten mielikuvaan yrityksestä vaikuttavat sekä heidän omat kokemuksensa että toisilta kuulemansa kertomukset. (Hämäläinen & Kangas 2007, 4-5.)

3 AIKAISEMPIA OPINNÄYTETÖITÄ PEREHDYTTÄMISESTÄ

Tutustuin kahteen Hämeen ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelmassa tehtyyn opinnäytetyöhön, jotka liittyivät perehdyttämiseen. Ensimmäinen oli Anu Yrttiahon ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö *Tervetuloa töihin lastenosastolle! Järjestelmän ja kohtaamisen yhdistyminen ammatillisessa perehdytysohjelmassa* vuodelta 2015. Toinen työ, johon tutustuin, oli Katja Holopaisen ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö *Sairaanhoidajan perehdytysprosessin kehittäminen näyttöön perustuen Kanta-Hämeen keskussairaalan leikkaus- ja anestesiasastolla* vuodelta 2011.

Anu Yrttiahon tutkimuksen tavoitteena oli luoda Hyvinkään sairaalan lastenosastolle ammatillinen perehdytysohjelma. Kyseessä oli toimintatutkimus, jossa Yrttiaho osallisti lastenosaston hoitohenkilöstön ja esimiehet perehdytysohjelman suunnitteluun. Henkilöstön edustajia osallistui kahdeksan kehittämispäivään, joissa tietoa koottiin Workshop-työskentelyllä sekä Learning cafe -menetelmällä. (Yrttiaho 2015, 16-18.)

Yrttiaho totesi tutkimuksensa johtopäätöksenä, että työntekijöiden perehdytystä voidaan parantaa osaamisen johtamisen monipuolisella hallinnalla ja käyttämällä osaston ammatillista perehdytysohjelmaa sekä ”järjestelmänä että välittävän vuorovaikutuksen edistäjänä”. Hän totesi myös, että perehdytysprosessia ja työntekijän perehdytyksestä saamaa hyötyä voidaan parantaa näkemällä perehdytys työntekijän osaamisen merkittävänä vahvistajana sekä ymmärtämällä perehdytyksen olevan aina kaksisuuntaista toimintaa. Yrttiaho toteaa, että yhdessä he voivat luoda perehdytyksestä tukipilarin, joka ”antaa pohjan sitoutumiselle, pitkäkestoiselle urajattelulle sekä jatkuvalla osaamisen kehittämiselle lastenosastolla”. (Yrttiaho 2015, 40.)

Katja Holopaisen opinnäytetyön kehittämisiongelmana oli, ”miten perehdytysprosessia voidaan kehittää leikkaus- ja anestesiasastolla näyttöön perustuen siten, että tehokkaalla, yksilöllisellä ja kannustavalla perehdytyksellä uusi sairaanhoitaja saadaan työskentelemään itsenäisesti osana tiimiä”. Tutkimus toteutui toimintatutkimuksena, jossa Holopainen yhdisti tutkimus- ja teorian tietoa sekä käytännön kokemuksia perehdytyksestä. Henkilökuntaa pyrittiin sitouttamaan käsiteltävään asiaan käyttämällä osallistavaa OPERA-menetelmää. (Holopainen 2011, 22-23.)

Holopainen totesi tutkimuksensa tuloksia tarkastellessaan, että hanke oli vastannut suunnitelmallisuuden puuttumisen ongelmaan. Hankkeen alussa oli syntynyt ajatus perehdytyskoordinaattorista, jolle oli hankkeen aikana rakennettu toimenkuvaa. Perehdytyskoordinaattori huolehtii perehdytyksen suunnitelmallisuudesta ja yksilöllisestä toteuttamisesta sekä kirjaa perehtyjän etenemisen. Holopainen koki, että epäkollegiaalisuuteen

liittyvät ongelmat olivat vähentyneet sen jälkeen, kun niitä oli käsitelty työryhmässä. Hän myös totesi, että kehittämishanke on lisännyt sen kohdeosastolla tietämystä ja keskustelua perehdyttämisestä. (Holopainen 2011, 60-64.)

Holopainen totesi tutkimuksen johtopäätöksissä, että hanke oli vastannut sille asetettuun kehittämisiongelmaan. Hankkeessa luotiin perehdytyksen prosessi näyttöön perustuen. Laadittu prosessi todettiin käytännössä toimivaksi ja hankkeen tavoitteita vastaavaksi. Hankkeessa luotiin myös perehdytyskoordinaattorin tehtäväkuva, joka todettiin hankkeelle asetetut tavoitteet mahdollistavaksi. (Holopainen 2011, 71.)

4 KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

Tämän kehittämistyön kehittämisiongelma on: Miten Luetaan yhdessä -verkostolle voidaan kehittää uusien vapaaehtoisten aloituspaketti toiminnallisilla menetelmin yhdessä vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa?

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa uusien vapaaehtoistyöntekijöiden aloituspaketti, jota Luetaan yhdessä -ryhmät voisivat käyttää tulevaisuudessa toiminnassaan. Luetaan yhdessä -ryhmiä on useita ja ne toimivat eri puolilla Suomea. Vaikka ryhmien tarkoitus on sama, on eri ryhmillä erilaisia toimintatapoja. Tarkoituksena oli luoda yhteinen aloituspaketti, jota voitaisiin hyödyntää kaikissa ryhmissä.

Kokosin tutkimukseni tietoperustaan tietoa maahanmuuttajuudesta, kotoutumisesta, vapaaehtoistyöstä sekä Luetaan yhdessä -verkostosta saadakseni taustatietoa siitä toimintaympäristöstä, jota kehittämistyöni koskee. Luetaan yhdessä -ryhmät tekevät kotoutumista tukevaa työtä vapaaehtoistyönä. Lisäksi olen tutustunut perehdyttämistä koskevaan kirjallisuuteen, sillä kehittämistyöni koskee perehdyttämistä. Tutustuin myös kehittämistyön kannalta oleelliseen metodologiseen tietoon, jonka olen koonnut erillisen otsikon alle.

Aloituspaketin kokoaminen Luetaan yhdessä -ryhmille ei ollut aivan uusi ajatus, sillä Helsingin Itäkeskuksessa toimiva ryhmä oli jo laatinut materiaalin oman ryhmänsä vapaaehtoisille. Ryhmän kokoama paketti ei ollut siirrettävissä muihin ryhmiin sellaisenaan, sillä osa sen sisällöstä koski vain Itäkeskuksen ryhmän toimintaa.

Koottavasta aloituspaketista oli tarkoitus tulla perehdytysmateriaali, joka auttaa uutta vapaaehtoistyöntekijää pääsemään alkuun työskentelyssään. Paketin kokoamiseen yhdessä Luetaan yhdessä -ryhmissä jo työskentelevien vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa päädyin siitä syystä, että he ovat oman työnsä asiantuntijoita ja tietävät, millainen tieto on tarpeen työtä aloittaessa.

5 METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

Tämä tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jossa käytetään toiminnallisia menetelmiä. Yhtenä menetelmänä tutkimuksessa on OPERA-menetelmä. Tutkimuksen lopussa valmiista aloituspaketista kerättiin ajatuksia kirjoitelmien muodossa. Kirjoitelmat analysoitiin teemoittelimalla.

5.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimukset voidaan jakaa laadullisiin eli kvalitatiivisiin ja määrällisiin eli kvantitatiivisiin tutkimuksiin. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että siinä keskitytään pieneen määrään tapauksia, joita pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa analyysi on usein aineistolähtöistä, eli teoriaa lähdetään rakentamaan empiirisestä aineistosta lähtien. (Eskola & Suoranta 2003, 18-19.)

Tutkijalla on laadullisessa tutkimuksessa eri tavalla keskeinen asema kuin määrällisessä tutkimuksessa. Tutkijalta vaaditaan tutkimuksellista mielikuvitusta, sillä hänellä on usein vapaus tehdä tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen liittyviä valintoja joustavasti. Näistä ratkaisuista on kerrottava myös tutkimuksen lukijalle, sillä muuten tutkimusta ei voida arvioida. (Eskola & Suoranta 2003, 20.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan merkitysten maailmaa. Merkitykset voivat liittyä ihmisen kokemuksiin tai käsityksiin. Kokemukset ovat aina omakohtaisia, kun taas käsitykset kuvaavat enemmänkin yhteisön tyypillisiä tapoja ajatella. Laadullisessa tutkimuksessa ei siis pyritä totuuden löytämiseen. Tavoitteena on sen sijaan esimerkiksi näyttää tutkimuksen aikana muotoutuneiden tulkintojen avulla ihmisten toiminnasta jotakin, mitä ei voida välittömästi havaita. (Vilkka 2005, 97.)

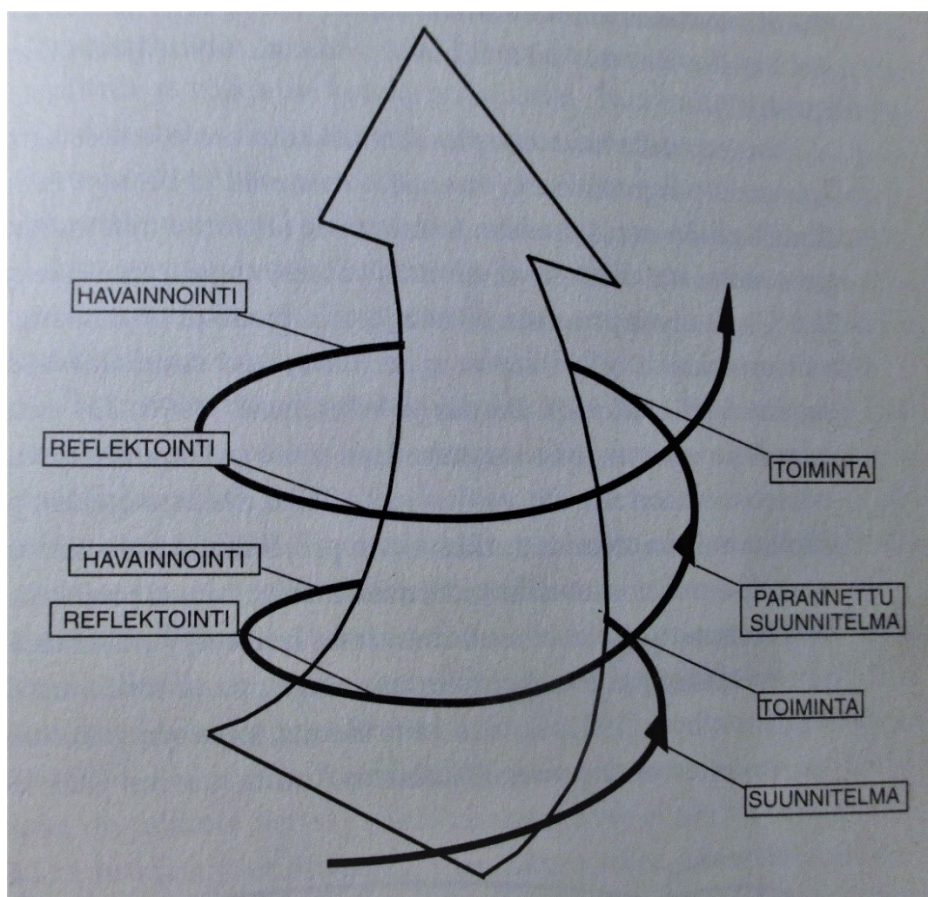
5.2 Toiminnallinen tutkimus

Tämä tutkimus ei ole varsinainen toimintatutkimus, sillä toimintatutkimus on tarkkaan määritelty tutkimusmenetelmä. Puhunkin tässä tutkimuksessa toimintatutkimuksen sijaan toiminnallisesta tutkimuksesta.

Toimintatutkimus on yleisnimitys, jota käytetään tutkimuksista, joissa pyritään vaikuttamaan tutkimuskohteeseen. Toimintatutkimuksessa on aina kohteena jokin yhteisö. Tutkija voi esimerkiksi pyrkiä ratkaisemaan jonkin ongelman yhteisön jäsenten kanssa osallistumalla itse yhteisön toimintaan. (Eskola & Suoranta 2003, 126-127, 129.)

Toimintatutkimuksessa ei pyritä objektiivisuuteen. Tavallisesti tutkija pyrkii objektiivisuuteen, eli hänen tarkoituksenaan on havainnoida tutkimuksen kohdetta häiritsemättä sitä. Toimintatutkimuksessa tutkimus nähdään avoimena toimintana, jossa tutkija selvittää tutkittavalle tutkimuksen tarkoituksen, pyytää häntä yhteistyöhön ja pyrkii jopa vaikuttamaan tutkittavan elämään. Toimintatutkimuksen perusajatuksena onkin ottaa tutkimushankkeeseen mukaan ne ihmiset, joita tutkimus koskee, ja pyrkiä yhdessä toteuttamaan asetettuja päämääriä. (Eskola & Suoranta 2003, 127.)

Yhtenä toimintatutkimuksen lähtökohtana on reflektiivinen ajattelu, jonka avulla pyritään toiminnan uudelleenlaiseen ymmärtämiseen ja toiminnan kehittämiseen. Reflektoinnissa ihminen tarkastelee omia kokemuksiaan ja ajattelutapojaan. Hän katselee itseään, ajatteluaan ja toimintaansa uudesta näkökulmasta ja pyrkii ymmärtämään, miksi hän toimii ja ajattelee tietyllä tavalla. Reflektion keskeinen asema toimintatutkimuksessa ilmenee siinä, että toimintatutkimus voidaan hahmottaa itsereflektiivisenä kehänä, jossa toisiaan seuraavat toiminta, havainnointi, reflektointi ja suunnittelu. (Heikkinen 2001, 175-176.)

Kuva 4. Toimintatutkimuksen spiraali (Heikkinen 2001, 177.)

Tässä tutkimuksessa tutkittavana yhteisönä on Luetaan yhdessä -verkosto, jota tutkimuksessa edustaa kolme Luetaan yhdessä -ryhmää. Tutkimuksen tavoitteena on kehittää Luetaan yhdessä -verkoston materiaaleja, eli tut-

kimusprosessissa ovat mukana ne ihmiset, joita tutkimus koskee. Pysin yhdessä ryhmien vapaaehtoisten kanssa kehittämään ryhmien toimintaa. Tutkimus voidaan hahmotella toimintatutkimuksen spiraalimallin mukaisesti.

5.3 OPERA-menetelmä

OPERA-menetelmä on suomalaisen Kari Helinin kehittämä ryhmän ideointimenetelmä. Menetelmän nimi tulee menetelmän vaiheista, jotka ovat: oma ehdotus, parityöskentely, esittely, ristiinarviointi ja aiheiden ryhmitely. Vaiheilla on myös englannin kieliset nimet, jotka alkavat samoilla alkukirjaimilla: own thinking, pair suggestions, explaining, ranking ja arrangement and actions. Menetelmä koostuu siis viidestä vaiheesta. OPERA-menetelmä on lyhennetty versio Helinin kehittämästä Tuplatiimi-menetelmästä. (Helin 1993, 171-172; Innotiimi n.d.)

OPERA-menetelmän ensimmäinen vaihe on omien ehdotusten miettiminen. Siinä jokainen osallistuja pohtii omia ideoitaan 3-5 minuutin ajan. Tämän vaiheen aikana ei käydä keskustelua, vaan jokainen pohtii itsekseen. Omien ehdotusten miettimisen vaihe on merkittävä, sillä itsekseen ehdotuksia miettiessään jokainen ryhmän jäsen tulee mukaan yhteiseen prosessiin. Tavallisessa ryhmätyöskentelyssä hiljaiset jäävät usein tarkkailijan rooliin, jolloin heidän ajatuksensa eivät tule esille. (Helin 1993, 171, 175.)

Seuraavana vaiheena on pari- tai pienryhmätyöskentely, jossa osallistujat esittävät omat ideansa parilleen tai pienryhmälleen. Yhdessä he valitsevat ehdotuksista parhaat ja kirjaavat ne paperille. Sopiva määrä on 2-4 ehdotusta työparia kohti. Vaiheelle varataan yleensä 5-10 minuuttia aikaa. (Helin 1993, 171.)

Helin (1993, 177) toteaa, että tutkittaessa edullisinta ryhmäkokoja uusien ideoiden tuottamiseen osoittautui kahden hengen ryhmä selvästi parhaaksi. Kahden hengen ryhmässä viestinnän perusrooleja on vain kaksi: kuuntelija ja kertoja. Nämä roolit vaihtuvat parityöskentelyssä joustavasti etenkin silloin, kun kummallakin on mietittynä valmiita esityksiä. Jo kolmen hengen ryhmässä muodostuu selvästi helpommin myös kriitikon rooli. Tästä syystä parityöskentely on pienryhmätyöskentelyä suositeltavampi vaihtoehto toiseen vaiheeseen.

Kolmannessa vaiheessa jokainen pienryhmä esittelee omat ehdotuksensa sekä perustelee ne. Muut osallistujat kuuntelevat esityksiä. Ehdotusten kritisointi on tässä vaiheessa kiellettyä, sillä kritisointi johtaa helposti keskustelun ryöstäytymiseen kriittiseksi arvioinniksi. Jokaisella parilla on pari minuuttia aikaa ehdotustensa esittelyyn. (Helin 1993, 171, 181.)

Neljäs vaihe on ristiinarviointi. Siinä jokaisella parilla on käytössään 3-5 kannatusmerkkiä, jotka he voivat antaa tuotetuille ideoille. Pari voi yleensä antaa merkeistä vain yhden omalle ehdotukselleen. Ristiinarviointivaihe

on hyvä toteuttaa vähintään kaksivaiheisena niin, että kierrosten välissä perustellaan valintoja. Jos valintojen hajonta on suuri, voidaan eroja hakea lisäämällä käytettävissä olevien merkkien määrää. Vaihe kestää yleensä 10-15 minuuttia. (Helin 1993, 172, 184-187.)

Viimeinen vaihe on aiheiden ryhmittely. Siinä kannatusta saaneet ehdotukset järjestellään aihepiireittäin. Eniten kannatusta keränneet ehdotukset laitetaan taululla ylös ja niiden alle kootaan samansisältöiset ehdotukset. Ehdotukset, jotka eivät ole saaneet kannatusta, voidaan siirtää sivuun tai poistaa kokonaan. Ohjaajan on syytä antaa osallistujien tehdä varsinainen ryhmittelytyö. Hän itse voi toimia papereiden siirtelijänä. Ryhmittelyvaihe nimittäin auttaa osallistujia muodostamaan lopullisen kuvan työvaiheen tuloksista. Tämä vaihe vie noin 5 minuuttia. (Helin 1993, 172, 188.)

Koko OPERA-jakso vie aikaa noin 40 minuuttia. Hyvin pienessä ryhmässä aikaa saattaa mennä vain puoli tuntia ja yli 20 hengen ryhmässä lähes tunti. (Helin 1993, 172.)

OPERA-menetelmän käytössä ohjaajan rooli on hyvin erilainen kuin normaalissa kokoustilanteessa. Ohjaajan roolina on työskentelyprosessin suunnittelu, prosessin käynnistäminen ja ohjaaminen, erotuomarina toimiminen, syntyvän materiaalin ryhmittely ja taltioiminen sekä jatkotoimenpiteistä sopiminen. (Helin 1993, 203.)

5.4 Aineisto

Tässä opinnäytetyössä ei ole lopun arviointivaihetta lukuun ottamatta varsinaista analysoitavaa aineistoa, sillä kyse on toiminnallisesta opinnäytetyöstä. Kehittämistyön toteutus koostuu tapaamisista ryhmien vapaaehtoistyöntekijöiden ja verkoston työntekijöiden kanssa sekä aloituspaketin työstämisestä ja siihen liittyvien kommenttien keräämisestä. Tapaamisten myötä ymmärrykseni lisääntyi, ja tutkimuksen tuloksena syntyi tuotos, joka on uuden vapaaehtoisen aloituspaketti.

Opinnäytetyöprosessiin sisältyy myös tutkimuksellinen osuus, jossa halusin kerätä vapaaehtoisten ajatuksia valmiista aloituspaketista. Näitä kokemuksia kerättiin paketin valmistuttua kirjoitelmana. Tulokset esitellään aloituspaketin arviointi -kappaleessa.

5.5 Kirjoitelma

Kirjallinen materiaali, jota käytetään tutkimusmateriaalina, voidaan jakaa kahteen luokkaan: joukkotiedotuksen tuotteisiin ja yksityisiin dokumentteihin. Joukkotiedotuksen tuotteita ovat esimerkiksi sanoma- ja aikakauslehdet sekä elokuvat ja televisio-ohjelmat, vaikka viimeisimmät eivät olekaan varsinaisesti kirjallisia materiaaleja. Yksityiset dokumentit ovat esi-

merkiksi kirjeitä, puheita, päiväkirjoja muistelmia tai esseitä. Kaikkien näiden materiaalien analysointiin voidaan käyttää sisällönanalyysia tietyin ehdoin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 84.)

Yksityisten dokumenttien käyttöön tutkimusaineistona sisältyy oletus, että kirjoittaja on jollakin tavalla parhaimmillaan ilmaistessaan itseään kirjallisesti. Kirjoittajan ikä ja kirjallinen kyvykyys saattavat muodostua tässä tiedonkeruumuodossa kynnyskysymykseksi. Esimerkiksi esseiden kirjoittaminen saattaa tuottaa suppean tutkimusaineiston. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 84.)

Tutkimukseen osallistujat ovat aikuisia ihmisiä, mikä helpottaa kirjallisen aineiston keräämistä. Kirjoitelman aiheena on kirjoittajan omat ajatukset aloituspaketista, joten kirjoittajilla on oletettavasti aiheesta ainakin jotakin sanottavaa. Kirjoitelmien rooli tässä tutkimuksessa on kerätä vapaaehtoisten ajatuksia ja mielipiteitä tutkimuksen aikana kootusta aloituspaketista. Kirjoitelmat eivät siis ole tutkimuksen keskeisintä aineistoa, joten tutkimuksen onnistuminen kokonaisuudessaan ei ole kiinni kirjoitelmilla kootun aineiston annista.

5.6 Teemoittelu

Tutkimuksen aineistosta voidaan nostaa esiin teemoja, jotka valaisevat tutkimusongelmaa. Tämä mahdollistaa tiettyjen teemojen aineistossa esiintymisen ja ilmenemisen vertailun. Tekstimassan joukosta pyritään siis löytämään tutkimusongelman kannalta oleelliset aiheet. (Eskola & Suoranta 2003, 174.)

Eskola ja Suoranta (2003, 178-179) toteavat, että teemoittelun käyttäminen aineiston analysointitapana on suositeltavaa, kun kyse on jonkin käytännön ongelman ratkaisemisesta. Tarinoista on silloin mahdollista poimia tutkimusongelman kannalta hyödyllistä tietoa. Teemoittelun avulla aineistosta voidaan myös löytää joukko erilaisia vastauksia esitettyihin kysymyksiin.

Tässä tutkimuksessa teemoittelemalla analysoitava aineisto muodostuu Luetaan yhdessä -verkoston vapaaehtoisten kirjoittamista kirjoitelmista. Kirjoitelmissa he kertovat ajatuksiaan tämän tutkimuksen aikana kootusta aloituspaketista. Analyysin avulla on tarkoitus löytää kirjoitelmista vastauksia tiettyihin kysymyksiin, kuten siihen, onko paketissa vapaaehtoisten mielestä jotakin kehitettävää. Lisäksi tarkastellaan, ilmeneekö kirjoitelmissa jotain muuta olennaista.

Valitsin teemoittelun aineiston analyysitavaksi, sillä se soveltuu tilanteeseen, jossa aineistosta etsitään vastauksia tiettyihin kysymyksiin. Kirjoitelmien analyysissä ei myöskään ole tarkoitus viedä analyysiä kovinkaan syvälliseksi, sillä kirjoitelmat eivät ole tämän tutkimuksen keskeisintä aineistoa.

6 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuuden toteaminen ei ole niin yksinkertaista kuin määrällisessä tutkimuksessa. David Silverman toteaaakin kirjassaan, ettei laadullisen tutkimuksen tekijällä ole ”kultaista avainta” luotettavuuteen. Tehdessään kvalitatiivista tutkimusta tutkija joutuu jatkuvasti arvioimaan tekemiään ratkaisuja, analyysinsä kattavuutta sekä tutkimuksensa luotettavuutta. Lopulta laadullisen tutkimuksen luotettavuudessa on kyse siitä, että tutkija pystyy vakuuttamaan tiedeyhteisön erilaisin tutkimustekstissään näkyvin merkein. (Silverman 2005, 209-211; Eskola & Suoranta 2003, 208-209.)

Olen tehnyt monia valintoja tutkimukseeni liittyen. Olen pyrkinyt lisäämään tutkimukseni luotettavuutta raportoimalla mahdollisimman tarkasti tutkimuksen kulun sekä tutkimuksen edetessä tekemäni valinnat.

Tutkimuksen teossa tulee tehtäväksi paljon tutkimusetiikkaan, eli hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen, liittyviä ratkaisuja. Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa sitä, että tutkija noudattaa tutkimuksessaan eettisesti kestäviä tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmiä. Siihen kuuluu myös se, että tutkija noudattaa tutkimuksessaan rehellisyyttä, tarkkuutta ja yleistä huolellisuutta. Tämä tarkoittaa muun muassa asiallista lähteisiin viittaamista. (Vilkkä 2005, 29-30.)

Pyrin tutkimuksessani huomioimaan eettiset kysymykset parhaani mukaan. Hain tutkimustani varten asiaan kuuluvat tutkimusluvut, ja kerroin tutkimuksestani rehellisesti tutkittavalle yhteisölle. Tutkimukseen osallistuminen oli tutkittavan yhteisön jäsenille vapaaehtoista. Tutkimukseni ei käsittele erityisen arkaluontoisia asioita, eikä tutkimukseen osallistuminen muutenkaan oletettavasti aiheuttanut haittaa tutkimukseen osallistuville henkilöille. (Vrt. Eskola & Suoranta 2003, 52-59.)

Toimintatutkimuksella on aina joitakin tavoitteita. Onkin tärkeää pohtia, millaisista arvoista tavoitteet nousevat ja kuka tavoitteet määrittelee. Tätä on syytä pohtia, sillä toimintatutkimus on aina interventio, jolla puututaan tutkittavan yhteisön elämään. Siksi on pohdittava, mikä oikeus tutkijalla on puuttua yhteisön elämään tai minkälainen puuttuminen voidaan nähdä kehittävänä. (Eskola & Suoranta 2003, 129.)

Tämän tutkimuksen aihe ja tavoite tulivat tutkittavan yhteisön, eli Luetaan yhdessä -verkoston, projektipäälliköltä. En siis ole tutkijana itse määritellyt tutkimukseni tavoitteita. Tutkimuksen tavoitteena oli kehittää yhteisölle aloituspaketti, joka helpottaa uusien vapaaehtoisten työskentelyn aloittamista. Kyseessä ei siis ollut interventio, jonka tarkoituksena olisi muuttaa yhteisön toimintaa radikaalisti. Kyse oli enemmänkin toiminnan helpottamisesta. Lopulta yhteisö itse päättää, miten he tulevat tutkimusprosessin tuloksena syntynyttä materiaalia hyödyntämään.

7 KEHITTÄMISTYÖN ETENEMINEN

Opinnäytetyöprosessini käynnistyi syyskuussa 2016, jolloin aloitin ylemmän korkeakoulututkinnon opiskelemisen. Syyskuussa tapasin myös ensimmäistä kertaa opinnäytetyöryhmäni, joka on tukenut minua koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Kehittämistyö eteni vaiheittain, ja sen rakenne muotoutui prosessin edetessä. Tarkoituksena oli toimia joustavasti sen mukaan, mitä toiminta tuo mukanaan. Tutkimus eteni siis aiemmin esitellyn toimintatutkimuksen spiraalimallin mukaisesti; Suunnitelman tekoa seurasi toimintaa ja havainnointia sekä reflektointia, joka johti parannettuun suunnitelmaan, minkä jälkeen alkoi uusi kierros.

7.1 Lähtötilanne

Pohtiessani sopivaa yhteistyökumppania opinnäytetyöni toteuttamiseen kiinnostuin Luetaan yhdessä -toiminnasta. Lokakuussa 2016 kysyin sähköpostilla Luetaan yhdessä -projektipäälliköltä, olisivatko he kiinnostuneita tekemään kanssani yhteistyötä opinnäytetyöprosessissa, ja olisiko hänellä mielessään sopivaa aihetta. Hän ehdotti minulle useampaa aihetta, joista aloituspaketin kehittäminen oli yksi. Aihe kuulosti mielestäni hyvältä, ja päätin tarttua siihen.

Kehittämistyön alussa Luetaan yhdessä -ryhmillä ei ollut käytössään lainkaan valtakunnallisesti käytössä olevaa aloituspakettia tai perehdyttämisohjelmaa. Itäkeskuksessa toimiva ryhmä oli koonnut omalle ryhmälleen aloituspaketin, mutta tämä oli käytössä vain heidän oman ryhmänsä toiminnassa.

7.2 Ideointi ja esityö

Aiheen saatuani aloin miettiä, miten toteuttaisin kehittämistyöni. Aluksi keräsin kehittämistyön tueksi teoreettista tietoa ja tutustuin kahteen aikaisempaan opinnäytetyöhön, joissa oli kehitetty perehdyttämisohjelmaa. Kävin myös tutustumassa Hämeenlinna Luetaan yhdessä -ryhmään, jotta sain käsityksen siitä, millaista ryhmien toiminta on.

Valitsin kehittämistyössäni käytettäväksi menetelmäksi OPERA-menetelmän, koska sillä saa kerättyä tehokkaasti paljon ideoita. Menetelmä oli minulle uusi, joten pääsin samalla tutustumaan uuden menetelmän käyttöön.

Esittelin tutkimussuunnitelmani tutkimussuunnitelmaseminaarissa helmikuussa 2017. Seminaarissa suunnitelmani tarkentui, kun sain ohjaajaltani

ja opinnäytetyöryhmäläisiltäni ideoita tutkimuksen suunnitelman kehittämiseksi. Tutkimuslupapaperit täytettiin tutkimussuunnitelman valmistuttua.

Tutkimussuunnitelmassa esittelin kaksivaiheisen toteutuksen. Toiminnallinen osuus koostuisi kuudesta tapaamisesta kahdessa jaksossa. Ensimmäisen vaiheen tapaamisissa keräisin Luetaan yhdessä -ryhmien vapaaehtois-työntekijöiltä ideoita aloituspakettiin. Tapaamisten jälkeen kokoaisin aloituspakettia ehdotusten pohjalta. Toisen vaiheen tapaamisissa kokoontuisin samojen ryhmien kanssa uudestaan. Tällöin voisimme arvioida koottua aloituspakettia ja tehdä siihen tarvittavia lisäyksiä ja muutoksia. Tavoitteena oli, että toisen vaiheen tapaamiset olisivat ennen kesää 2017, sillä Luetaan yhdessä -ryhmät eivät kokoontu koulujen kesäloman aikana.

Tutkimussuunnitelman valmistumisen jälkeen tapasin opinnäytetyöryhmääni, ja keskustelin heidän kanssaan tutkimuksestani. Tuolloin ajatukseni tutkimuksen etenemisestä kehittyivät taas eteenpäin. Kahden vaiheen tilalle tuli kolmivaiheinen toteutus. Ensimmäisessä vaiheessa tapaisin kolme ryhmää, kuten olin aikaisemminkin suunnitellut. Toisessa vaiheessa tapasinkin alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen vain yhden ensimmäisen vaiheen ryhmistä. Heidän kanssaan karsisimme kolmen ryhmän muodostamista ideoista yhden kokonaisuuden. Päädyin tähän ratkaisuun siitä syystä, että ymmärsin, etten voi itse tehdä valintaa siitä, kenen ajatukset aloituspakettiin päätyvät, vaan tutkittavan yhteisön jäsenten on oltava mukana tekemässä valintaa. Ymmärsin myös, että tarvitsisin heidän asiantuntemustaan tietojen kokoamisessa. Kolmanneksi vaiheeksi suunnittelin vaihetta, jossa kaikki mukana olleet kolme ryhmää pääsisivät arvioimaan aikaansaattua aloituspakettia.

7.3 Ryhmien valinta

Kun olin päättänyt, että otan tutkimukseen mukaan kolmen Luetaan yhdessä -ryhmän vapaaehtoiset, oli edessä ryhmien valinta. Tarkoituksena oli valita ryhmiä, jotka ovat sellaisella etäisyydellä, että matka on kohtuullinen. Ryhmät olivat olleet toiminnassa eri aikoja ja niiden toiminta poikkesi jonkin verran toisistaan. Siksi halusin kysyä myös Luetaan yhdessä -verkon projektipäällikön ajatuksia siitä, mitä ryhmiä minun olisi kannattavaa pyytää mukaan tutkimukseen. Hän ehdotti kolmea ryhmää, joita voisin kysyä mukaan tutkimukseeni.

Olin sähköpostitse yhteydessä kolmen valitun ryhmän yhteyshenkilöihin maaliskuun 2017 alkupuolella. Lähestyin ryhmiä kirjeellä (Liite 1), jossa kerroin tutkimuksestani ja kysyin ryhmän halukkuutta osallistua tutkimukseeni. Kaikki kolme ryhmää olivat halukkaita osallistumaan kehittämistyöhön. Sovin jokaisen ryhmän kanssa sähköpostitse tapaamisajan. Tapaamisajat sovittiin siten, että ne olivat ryhmien viikoittaisten kokoontumisaikojen jälkeen. Tällöin ryhmien työntekijöille ei aiheutuisi ylimääräistä kulkeamista. Tapaamisajat sovittiin maaliskuuhun vaihteeseen.

7.4 Paketin ideointi

Paketin ideoiminen tapahtui yhdessä kolmen Luetaan yhdessä -ryhmän vapaaehtoisten kanssa. Kävin tapaamassa vapaaehtoisia Helsingin Itäkeskuksessa, Hämeenlinnassa ja Tampereella. Kaikki tapaamiset olivat ryhmien kokoontumisten jälkeen, ja osallistuin myös näihin kokoontumisiin ennen omaa tutkimuksellista osuuttani.

7.4.1 Ensimmäinen tapaaminen 27.3.2017

Tapasin ensimmäisenä Itäkeskuksen ryhmän. He olivat koonneet aikaisemmin oman aloituspaketkinsa, joten mielestäni oli järkevää ottaa heidät mukaan myös kaikkien ryhmien yhteisen paketin kokoamiseen. Ennen omaa tutkimuksellista osuuttani olin mukana ryhmän kokoontumisessa.

Ryhmän kokoontumisen jälkeen kanssani aloituspakettia jäi pohtimaan kolme opettajaa. Totesin, ettei kolme ole riittävä määrä OPERA-työskentelyyn, joten päätin vaihtaa lähestymistapaa. Kerroin aluksi tutkimuksestani ja sen tarkoituksesta. Sitten luin ajatuksia herätelläkseni kolme kappaletta raporttini teoriaosiostani, joka käsittelee perehdyttämistä.

Opera-työskentelystä toteutimme vain ensimmäisen vaiheen, eli jokainen osallistuja pohti hetken aikaa omia ajatuksiaan siitä, mitä aloituspaketin olisi syytä sisältää. Tämän jälkeen esittelin OPERA-menetelmän ja totesin, ettei se sovellu varsinaisesti käytettäväksi tässä tilanteessa, sillä osallistujia olisi vain kolme. Osallistujat kokivat myös vaikeaksi lähteä pohtimaan aloituspakettia niin sanotusti puhtaalta pöydältä, sillä he olivat jo koonneet oman aloituspaketkinsa. Päädyimme siksi käymään aiheesta keskustelua OPERA-menetelmän käytön sijaan.

Pyysin osallistujilta luvan äänittää käymämme keskustelu, jotta voisin tarvittaessa palata keskusteluunne. Tämä sopi kaikille. Lisäksi kirjoitin tapaamisella muistiinpanoja.

Keskustelussa tulimme siihen tulokseen, että aloituspaketin sijaan voisi olla hyödyllistä koota joukko erilaisia materiaaleja. Yksi näistä voisi olla esite, joka olisi mahdollista antaa henkilöille, jotka ovat kiinnostuneita tulemaan opettajaksi Luetaan yhdessä -ryhmään. Toinen materiaali voisi olla laajempi tietopaketti uudelle opettajalle, eli niin sanottu aloituspaketti. Kolmantena materiaalina voisi olla tietopaketti ryhmän vastuuopettajalle tai uudelle Luetaan yhdessä -ryhmälle.

Sovin osallistujien kanssa, että tulen tapaamaan heitä uudestaan, kun olen tavannut kaksi muuta ryhmää. Voisimme sitten yhdessä koota ryhmien ajatuksia ja alkaa suunnitella, miten niiden pohjalta lähdetään kokoamaan materiaaleja. Ryhmäläiset ehdottivat, että voisin kysyä toisten ryhmien edustajilta, mitä osia heidän aikaisemmin kokoamastaan paketista olisi syytä sisällyttää uusiin materiaaleihin.

7.4.2 Toinen tapaaminen 3.4.2017

Tapasin toisena Hämeenlinnan ryhmän. Olin mukana ryhmän kokoontumisessa, jonka jälkeen paikalla olleista opettajista kuusi jäi kanssani työskentelemään. Yksi heistä joutui lähtemään kesken työskentelyn, ja yksi pääsi paikalle meidän jo aloitettua. Yhteensä osallistujia oli siis seitsemän.

Kerroin aluksi lyhyesti tutkimuksestani ja luin pätkän teoriaa perehdyttämisestä, kuten ensimmäiselläkin tapaamisella. Hämeenlinnan ryhmän kanssa pääsimme toteuttamaan suunnitellusti OPERA-työskentelyn. OPERA-työskentely eteni Metodologiset lähtökohdat -kappaleessa esitellyn vaiheiden mukaisesti. Menetelmään kuuluvat viisi vaihetta ovat: oma ehdotus, parityöskentely, esittely, ristiinarviointi ja aiheiden ryhmittely. Työskentelyn tuloksena syntyi kokonaisuus (Liite 2), johon osallistujat olivat tyytyväisiä.

Tilamme oli varattu tunniksi, joten meidän oli pitäydyttävä tilavarauksen asettamassa aikataulussa. Emme ehtineet käydä läpi Itäkeskuksen ryhmän materiaalia, joten sovimme, että lähetän materiaalin ryhmälle sähköpostilla. He voisivat tutustua materiaaliin myöhemmin, ja lähettää minulle sähköpostilla kommentteja.

Hämeenlinnan ryhmä tutustui Itäkeskuksen kokoamaan materiaaliin seuraavalla kokoontumiskerrallaan. He lähettivät kommenttinsa materiaalista minulle sähköpostilla.

7.4.3 Kolmas tapaaminen 6.4.2017

Tapasin kolmantena Tampereen Hervannassa kokoontuvan ryhmän. Olin mukana heidän ryhmänsä kokoontumisessa osan aikaa. Kokoontumisen jälkeen kuusi vapaaehtoista jäi kanssani ideoimaan aloituspakettia. Teimme OPERA-menetelmän mukaisen työskentelyn samalla tavalla kuin Hämeenlinnan ryhmän kanssa. Työskentelystä syntyi ryhmän näkemys aloituspaketin sisällöstä (Liite 2).

OPERA-työskentelyn jälkeen vapaaehtoiset tutustuivat Itäkeskuksen ryhmän tekemään pakettiin ja totesivat, että siinä on paljon hyvää asiaa. Materiaalissa oli kuitenkin myös sellaista, joka ei sopinut heidän ryhmänsä toimintaan. Totesimme, että kaikille ryhmille suunnatusta aloituspaketista pitäisi tulla sellainen, ettei se rajoita toimintaa liikaa, vaan antaa ryhmille vapauden tehdä myös omia ratkaisuja.

Tampereen ryhmän kanssa aikataulu oli väljempi kuin edellisellä tapaamisella Hämeenlinnassa, joten ehdimme keskustella enemmän aloituspaketista. Kokonaisuudessaan tapaamisemme kesti noin puolitoista tuntia. Tampereen ryhmä piti kolmiosaista pakettia hyvänä ideana. Puhuimme paljon siitä, ettei paketti saa olla liian raskas, ettei se pelota uutta vapaa-

ehtoista pois. Ryhmän vapaaehtoiset puhuivat myös siitä, että heillä on välillä huoli siitä, riittääkö ryhmiin vapaaehtoisia. He ajattelivat, että yksi materiaali voisi olla ikään kuin mainos, jolla voitaisiin houkutella uusia vapaaehtoisia mukaan toimintaan.

7.5 Toimistolla vierailu 13.4.2017

Kävin tapaamassa Luetaan yhdessä -verkoston kolmea työntekijää Helsingissä verkoston toimistolla. Esittelin heille aloituspaketin senhetkisen tilanteen. Kerroin ajatuksesta, että yhden yhtenäisen aloituspaketin sijaan koottaisiinkin kolme erillistä materiaalia: esite toiminnasta kiinnostuneelle, laajempi aloituspaketti uudelle vapaaehtoiselle ja kolmas materiaali, jossa olisi käytännön tietoa ryhmän toiminnasta esimerkiksi ryhmän vastuuhenkilöä ajatellen. Olin koonnut tapaamista varten ajatuksia kolmiosaiseen pakettiin liittyen (Liite 3). Esittelin myös OPERA-työskentelyn tulokset (Liite 2).

Toimiston väki piti ajatusta komiosaisesta materiaalista hyvänä. Tulimme siihen tulokseen, että opinnäytetyöni puitteissa voisin keskittyä lähinnä laajemman aloituspaketin kokoamiseen. Voisin koota ajatuksia myös esitteeseen ja kolmanteen materiaaliin, mutta niiden varsinaisesta kokoamisesta vastaisivat verkoston työntekijät.

Seuraavaksi olin menossa tapaamaan uudestaan Itäkeskuksen ryhmää. Sovimme, että lähetän projektipäällikölle materiaalia tuon tapaamisen jälkeen, jotta he tietävät, miten kehittämistyöni edistyy.

Tapaamisen aikana keskustelimme myös siitä, että aloituspakettia voisi testata joillakin uusilla vapaaehtoistyöntekijöillä vielä opinnäytetyöni puitteissa, jolloin heidän kommenttiansa mukaan voisi vielä kehittää pakettia. Tämä ajatus jäi vielä hautumaan.

7.6 Paketin raamien luominen 8.5.2017

Tapasin uudestaan Itäkeskuksen ryhmän vapaaehtoisia. Esteiden ja sairastapausten vuoksi paikalle pääsi lopulta vain kaksi vapaaehtoista. Aluksi kerroin heille, miten opinnäytetyöprosessini on edennyt edellisen tapaamisemme jälkeen. Kerroin, että meidän edellisellä tapaamisellamme syntynyt idea komiosaisesta aloituspaketista otettiin sekä ryhmissä että toimistolla hyvin vastaan. Kerroin myös, että päätimme toimistolla verkoston työntekijöiden kanssa, että keskityn opinnäytetyössäni keskimmäisen materiaalin, eli niin sanotun laajemman aloituspaketin, kokoamiseen. Kahteen muuhun materiaaliin voisin kerätä prosessin aikana ideoita ja ehdotuksia, mutta varsinaisen kokoamisen hoitaisivat verkoston työntekijät.

Lähdimme viemään aloituspaketin kehittämistä eteenpäin jaottelemalla kahden muun ryhmän OPERA-työskentelyissä tuottamia ajatuksia. Jaottelimme ideoita sen mukaan, mitkä niistä kuuluisivat esitteeseen, mitkä laajempaan aloituspakettiin ja mitkä kolmanteen, käytännöistä ja työtavoista kertovaan, materiaaliin. Käytössä olivat samat paperilaput, joita alkuperäisissä OPERA-työskentelyissä käytettiin. Jaottelimme lappuja pahville materiaalien otsikoiden (esite, aloituspaketti, ”kolmas materiaali”) alle. Osan lapuista laitoimme sivuun, koska ne eivät mielestämme kuuluneet varsinaisesti mihinkään materiaaliin tai niiden sisältö oli lähellä toisessa lapussa olevaa ajatusta. Tulokseksi saimme kokonaisuuden, jossa oli ideoita materiaalien sisältöihin (Liite 4).

Kun olimme koonneet ideoita materiaalien sisältöihin, keskustelimme muodostuneista kokonaisuuksista sekä siitä, mitä kokonaisuuksista puuttuu. Lisäsimme kokonaisuuksiin joitakin asioita, jotka kirjoitimme pahville lappujen viereen.

Tutkimme Itäkeskuksen ryhmän aiemmin kokoamaa materiaalia sekä Luetaan yhdessä -ryhmille tehtyä opetussuunnitelmaa. Etsimme niistä kohtia, jotka sopisivat aloituspakettiin ja niin sanottuun kolmanteen materiaaliin. Muotoilimme myös yhdessä joitakin aloituspakettiin tulevia lauseita.

Työskentelymme lopuksi sovimme, että kokoan yhteisen työskentelymme pohjalta ehdotuksen aloituspaketiksi. Saatuaani paketin valmiiksi lähetän sen paikalla olleille vapaaehtoisille sähköpostilla. Tutustuttuaan pakettiin he voisivat lähettää minulle kommentteja paketista.

7.7 Paketin kokoaminen

Kokosin ensimmäisen version aloituspaketista hyödyntäen kaikkea sitä tietoa, jonka olin tapaamisten aikana kerännyt. Tutkin OPERA-työskentelyjen tuottamaa kokonaisuutta, ja pyrin huomioimaan sen paketin rakennetta miettiessäni. Otin pakettiin mukaan osioita Itäkeskuksen ryhmän materiaalista sekä aikaisemmin tehdystä Luetaan yhdessä -ryhmien opetussuunnitelmasta viimeisimmällä tapaamisella suunnitellun mukaisesti.

Saatuaani paketin koottua lähetin sen kahdelle viimeisimmässä tapaamisessa mukana olleelle vapaaehtoistyöntekijälle sähköpostilla. Sain heiltä molemmilta vastaukseksi ehdotuksia kokoamani aloituspaketin kehittämiseksi. Tein pakettiin muutoksia saamieni ehdotusten pohjalta.

Tehtyäni muutokset saamieni ehdotusten pohjalta lähetin paketin Luetaan yhdessä projektipäällikölle, jotta hän voi tutustua siihen muiden verkoston työntekijöiden kanssa. Lähetin samalla Itäkeskuksen vapaaehtoisten kanssa kokoamani OPERA-työskentelyjen materiaalin jaottelun (Liite 4) sekä niin sanottua kolmatta materiaalia varten koottuja ideoita. Esitin myös muutaman kysymyksen kokoamaani aloituspakettiin liittyen.

7.8 Palautetta ja kehittämisehdotuksia toimiston väeltä 22.6.2017

Kesäkuussa sain Luetaan yhdessä verkoston projektipäälliköltä sähköpostilla kommentteja kokoamastani aloituspaketista. Toimiston työntekijät olivat tutustuneet aloituspakettiin sekä muuhun lähettämäni materiaaliin. Viestissä oli monta hyvää kehittämisehdotusta, joiden pohjalta muokasin aloituspakettia. Verkoston työntekijöiden toiveesta lisäsin aloituspakettiin maininnan verkoston järjestämistä koulutuksista sekä tiedon, että uusien vapaaehtoisten tulee liittyä verkoston postituslistalle.

Aloituspaketin loppuun lisäsin opettajan huoneentaulun suomi toisena kielenä opetukseen verkoston työntekijöiden toiveen mukaisesti. Huoneentaulu on mukailtu versio huoneentaulusta, jonka Annele Laaksonen ja Ulla Lehtonen esittelevät eriyttämistä käsittelevässä materiaalissaan (Laaksonen & Lehtonen 2008).

7.9 Viimeiset kehittämisehdotukset 14.8.2017 ja paketin viimeistely

Elokuussa sain verkoston työntekijöiltä sähköpostilla vielä viimeisiä kehittämisehdotuksia aloituspakettiin. Työntekijät toivoivat, että pakettiin lisättäisiin vielä muutamia käytännön asioita liittyen yhteistyökumppaneihin, raportointiin ja toimintarahaan. Viestissä ehdotettiin myös, että kokoomani aloituspaketti voitaisiin julkaista syyskuun puolessavälissä verkoston vapaaehtoisille lähetettävässä uutiskirjeessä.

Tein saamieni ehdotusten pohjalta muutoksia ja lisäyksiä aloituspakettiin. Tämän jälkeen lähetin muokatun aloituspaketin sähköpostilla Luetaan yhdessä -verkoston projektipäällikölle. Kerroin, että minun puolestani aloituspaketin voi julkaista syyskuun uutiskirjeessä, ja tarvittaessa ehdin tehdä vielä muutoksia pakettiin ennen julkaisua.

Verkoston työntekijät hyväksyivät muokatun version paketista. Valmis Uuden vapaaehtoisen aloituspaketti julkaistiin suunnitelman mukaisesti syyskuun 2017 uutiskirjeessä.

8 ALOITUSPAKETIN ARVIOINTI

Uuden vapaaehtoisen aloituspaketin valmistuttua kävin tapaamassa Tampereen ja Hämeenlinnan ryhmiä uudestaan. Tampereella kävin 28.9.2017 ja Hämeenlinnassa 2.10.2017. Molemmat tapaamiset olivat ryhmien koontumisten jälkeen. Tampereella tutkimukseeni osallistui viisi vapaaehtoista ja Hämeenlinnassa kuusi. Yhteensä osallistujia oli siis 11. Heistä noin puolet oli ollut mukana myös aikaisemmassa aloituspaketin ideointivaiheessa.

Molempien tapaamisten alussa kerroin lyhyesti, että kerään vapaaehtoisten ajatuksia aloituspaketista kirjoitelmien muodossa. Pyysin jokaiselta osallistujalta kirjallisen tutkimusluvan (Liite 6). Tämän jälkeen annoin osallistujille kirjoitelman kirjoittamista varten paperin (Liite 7), jossa oli ohjeistus sekä viivat, joille he voivat kirjoittaa vastauksensa. Ohjeistus oli seuraava: Kirjoita vapaamuotoisesti ajatuksiasi/mielipiteitäsi aloituspaketista. Onko ohjeistuksen sisällössä jotakin, mitä haluat kommentoida? Onko aloituspaketissa jotakin, mitä pitäisi kehittää? Onko aloituspakettiin liittyen jotakin muuta, mistä haluaisit kirjoittaa?

Osa osallistujista kertoi, että kokee kirjoittamisen hankalaksi. He olisivat mieluummin keskustelleet paketista. Kaikki kuitenkin kirjoittivat ainakin lyhyen kirjoitelman. Kirjoitelmien valmistuttua keskustelimme molempien ryhmien kanssa aloituspaketista ja Luetaan yhdessä -toiminnasta yleensä. Nämä keskustelut eivät kuitenkaan olleet enää varsinaista tutkimusaineistoa.

Tapaamisten jälkeen kirjoitin kaikki kirjoitelmat sähköiseen muotoon ja aloin teemoitella niiden sisältämiä ajatuksia. Teemoja muodostui viisi. Teemat on nimetty aineistolainauksen mukaan.

8.1 Hyvät raamit työn aloittaville

Paketti sai kirjoitelmissa paljon positiivisia arvioita. Se koettiin selkeäksi ja hyvin toimintaa raamittavaksi.

Mielestäni aloituspaketti on erittäin selkeä ja kattava. Uusi vapaaehtoinen saa hyvän kuvan toiminnasta ja opettamiseen tarvittavasta asenteesta.

Aloituspaketissa on hyvin sanottuna monia huomionarvoisia asioita.

Aloituspaketti antaa hyvin raamit toiminnalle, mutta jokainen ryhmä toimii itsenäisesti ja oman näköisensä.

Paketti antaa hyvät raamit työn aloittaville.

Huoneentaulu on oikein hyvä.

Olisipa ollut aiemmin tällainen paketti annettavana.

Vapaaehtoiset kirjoittivat, että paketti on selkeä ja kattava. He kokivat, että siinä on sanottu monia huomionarvoisia asioita. Paketin koettiin antavan hyvät raamit vapaaehtoisen työn aloittamiseen. Pakettiin sisältyvä huoneentaulu koettiin hyväksi.

Vapaaehtoisten paketista kirjoittamat arviot tiivistyvät mielestäni hyvin viimeiseen aineistolainaukseen: ”Olisipa ollut aiemmin tällainen paketti annettavana”. Myös vapaaehtoisten kanssa käydyissä keskusteluissa tuli usein esille, että tällainen aloituspaketti koettiin tarpeelliseksi.

Aloituspaketti on sopivan mittainen ja se on kirjoitettu hyvällä ja sujuvalla kielellä. Tekstin luettua saa tiivistetyksi selville, mistä kaikesta on kysymys. Jaottelu on selkeä.

Aloituspaketti on hyvin tyhjentävä eli siinä on paljon asiaa. Pieni pelko, että se on liian yksityiskohtainen ja voi pelottaa vapaaehtoista sitoutumasta toimintaan.

Paketin laajuudesta oltiin kirjoitelmissa kahta mieltä. Toiset pitivät pakettia sopivat mittaisena, kun taas toiset olisivat kaivanneet tiivistämistä. Vapaaehtoiset toivat kirjoitelmissa esiin myös pelkoa siitä, että paketti saattaa yksityiskohtaisuudessaan pelottaa uutta vapaaehtoista.

Aloituspaketti on hyvin yleisluontoinen, sopii ilmeisesti kaikille LY-ryhmille. Tästä olisi hyvä jatkaa oma paketti koskien Hämeenlinnan LY-ryhmää.

Vapaaehtoiset kirjoittivat, että nyt kootun paketin pohjalta olisi hyvä lähteä kokoamaan ryhmälle omaa aloituspakettia. Myös ryhmien tapaamisissa tuli useamman kerran esille ajatus siitä, että ryhmät voisivat koota oman aloituspaketin, kuten Itäkeskuksen ryhmä oli tehnyt. Siinä he voisivat kertoa oman ryhmänsä käytännöistä.

8.2 Retket ja kulttuuripalvelut ohjelmistoon

Kirjoitelmissa oli huomioita siitä, mitä asioita ryhmien toiminnassa on syytä ottaa huomioon. Vapaaehtoiset kertoivat, mitä asioita itse pitävät toiminnassa merkityksellisinä.

Retket ja alueen kulttuuripalvelut olisi hyvä ottaa ohjelmistoon, eli viedä joukko joskus ulos ja opettaa palveluja käyttämään.

Voimistelu ja liikunta väliaikana on tärkeä esim. naisten kunnon hoidon takia motivaation lisääminen olisi hyvä, koska monet naiset ovat vain ”kotona” ja omassa piirissään.

Erittäin tärkeää tuntuu olevan opiskelijoiden toistensa tapaaaminen ja ryhmään kuulumisen.

Vapaaehtoiset kirjoittivat, että ryhmien on hyvä käydä retkillä ja tutustua alueen kulttuuripalveluihin. Tällöin opiskelijat oppivat käyttämään

alueen palveluita. Myös liikunnan ja voimistelun koettiin olevan hyödyllinen osa toimintaa, sillä se auttaa opiskelijoita pitämään huolta kunnostaan. Tärkeäksi osaksi toimintaa vapaaehtoiset kokivat sen, että opiskelijat tapaavat toisiaan ja ovat osa ryhmää.

Yleensäkin opetus näyttää Suomessa alkavan liian kieliopillisella tavalla. Siksi arjessa selviämisen ja tavallisessa keskustelussa tarvittavaa aineistoa ja sanontoja pitäisi sisällyttää enemmän opiskeluun. Siis liika akateemisuus on liikaa.

Kirjoitelmissa otettiin kantaa Suomen kielenopetuksen liialliseen akateemisuuteen. Vapaaehtoiset kokivat, että kielenopiskelun pitäisi sisältää enemmän arjessa ja tavallisessa keskustelussa tarvittavia sanoja ja sanontoja.

8.3 Opettajan sitoutuminen esille

Kirjoitelmissa otettiin kantaa siihen, millaisia ominaisuuksia vapaaehtoisella on hyvä olla Luetaan yhdessä -toiminnassa. Vapaaehtoiset kertoivat myös siitä, millaista vapaaehtoisena toimiminen on.

JOUSTAVUUS on opettajan tärkein ominaisuus. Siksi ”vanhat opettajat” eivät aina sopeudu tähän toimintaan. Opettaja voi/pitää asettaa itselleen tavoitteita, mutta opiskelijoiden ei tarvitse niitä tietää.

On myös tärkeää, että opettajan sitoutuminen tuodaan esille. Ehkä tätä voisi vielä painottaa.

Uuden vapaaehtoisen opettajan tulisi myös itse aktiivisesti kysyä neuvoa, jos tuntee itsensä epävarmaksi.

Vapaaehtoiset kirjoittivat, että vapaaehtoisen tärkein ominaisuus on joustavuus. He totesivat, että itselleen on asetettava tavoitteita, mutta niitä ei tarvitse kertoa opiskelijoille. Myös vapaaehtoisten sitoutumista toimintaan pidettiin tärkeänä. Lisäksi uusien vapaaehtoisten toivottiin esittävän aktiivisesti kysymyksiä, mikäli tuntevat olonsa epävarmaksi.

Toiminta/opetus ei ole aina helppoa. Ei voi tietää, keitä on sinun ryhmässäsi seuraavalla kerralla, ei voi jatkaa siitä, mihin jäätin.

Tarkennus toiminta-kappaleeseen: ”Tulevat teemat, tehtävät ja vetovastuut mietitään yhdessä” Siihen voisi lisätä ”mahdollisuuksien mukaan” – kun tasot ja tilanteet vaihtelevat, ei teemoja tai tehtäviä mitenkään ehdi suunnitella aina yhdessä.

Vapaaehtoiset toivat kirjoitelmissa esille, että tilanteet ryhmissä ovat hyvin vaihtelevia. He kertoivat tämän vaikuttavan siihen, ettei ryhmän toimintaa ehdi aina suunnitella yhdessä. Vapaaehtoiset kokivat opetuksen ajoittain haasteelliseksi siitä syystä, että ryhmien jäsenet vaihtuvat eri tapaamisilla, jolloin opetusta ei voi jatkaa siitä, mihin edellisellä kerralla jäätin.

8.4 Tauon aikana jumpataan

Kirjoitelmissa vapaaehtoiset kertoivat, miten heidän omassa ryhmässään on tapana toimia tietyissä asioissa. Kaikkien ryhmien toiminnan raamit ovat samat, mutta ryhmillä on myös omia tapoja toimia.

Meidän ryhmässämme ei ole tehty etukäteen lukujärjestystä eikä ohjelmaa varsinaisesti suunnitella yhdessä. Kokoontumisen yhteisen aloituksen vetää ryhmän vetäjä, ja ryhmissä opettajat itsenäisesti opettavat omalla tavallaan.

Meillä on kahden oppitunnin välissä tauko, jonka aikana hiukan jumpataan ja ehkä lauletaan yhdessä yksi laulu. Tämä on mielestäni hyvä käytäntö, koska kaikkien osallistujien kotimaissa jumppaaminen ei ehkä ole tavallista mutta vähän liikkuville naisille kovin tarpeellista.

Vapaaehtoiset kertoivat oman ryhmänsä toiminnasta ja sen suunnittelusta. Kirjoitelmissa tuotiin esiin myös oman ryhmän tapa pitää oppituntien välissä tauko, jonka aikana jumpataan ja lauletaan. Tätä pidettiin hyvänä käytäntönä.

Ryhmien omista toimintatavoista keskusteltiin paljon kirjoitelmien kirjoittamisen jälkeen sekä aikaisemmillä tapaamisilla. Ryhmien vapaaehtoisia kiinnosti, miten muut ryhmät toimivat ja onko ryhmien välillä paljon eroja.

8.5 Heterogeenisiä ryhmiä – siihen lisää vihjeitä

Kirjoitelmissa tuotiin esille kehittämisehdotuksia aloituspakettiin liittyen. Vapaaehtoiset ottivat kirjoitelmissa kantaa sekä paketin pituuteen että sisältöön.

Yksilöllisyyden ja erilaisuuden korostaminen on tärkeätä. Käytännössä joudutaan opettamaan varsin heterogeenisiä ryhmiä, joten siihen ehkä tulisi olla lisää vihjeitä.

Huoneentaulun voisi laittaa tietysti vaikka kuinka paljon asioita, ehkä koko taulun voisi jättää pois. Työ tekijäänsä neuvoo! Jokainen tekee työtä omalla persoonallaan.

Tehty aloituspaketti on hyvä ja tarpeellinen – voisiko sitä hieman lyhentää ja tiivistää esim. tehdä selkeitä ”laatikoita”.

Vapaaehtoiset toivoivat kirjoitelmissa vinkkejä heterogeenisten ryhmien opettamiseen. Aloituspakettia toivottiin myös lyhennettävän. Vapaaehtoisilta tuli ajatus, että paketin voisi tiivistää esimerkiksi selkeiksi laatikoiksi. Huoneentaulusta oltiin kirjoitelmissa kahta mieltä. Huoneentaulua pidettiin toisaalta hyvänä, mutta toisaalta koettiin, että sen voisi myös jättää paketista kokonaan pois.

Kehittämissuhteista myös keskusteltiin jonkin verran kirjoitelmien valmistuttua. Kaikki keskusteluissa esiin nousseet kehittämissuhteet eivät tulleet esiin kirjoitelmissa. Kirjoitelmien kirjoittamisen jälkeen käytiin keskustelua esimerkiksi seniori-sanankäytöstä. Osan mielestä seniori oli sanana huono ja osan mielestä neutraali.

8.6 Yhteenveto paketin herättämistä ajatuksista

Kokonaisuudessaan paketti sai varsin positiivisen vastaanoton sen kehittämissuhteissa mukana olleiden ryhmien vapaaehtoisilta. Vapaaehtoiset kokivat, että pakettiin on koottu hyödyllistä tietoa, joka auttaa uutta vapaaehtoista aloittamaan ryhmässä työskentelyn.

Paketin arvioimisen lisäksi vapaaehtoiset toivat kirjoitelmissa esille monenlaisia huomioita Luetaan yhdessä -toiminnasta sekä vapaaehtoisena toimimisesta. Kirjoitelmissa puhuttiin ryhmien omista toimintatavoista ja annettiin vinkkejä toimintaan. Vapaaehtoiset ottivat kantaa myös Suomen kielenopetuksen liialliseen akateemisuuteen.

Hyvien asioiden lisäksi paketista löydettiin myös kehitettävää. Kehittämissuhteet olivat kuitenkin osaltaan ristiriitaisia toisten mielipiteiden kanssa. Tämä osoittaa, että kukin kokee paketin sisällön eri tavalla, ja eri ihmiset toivovat paketilta eri asioita. Aineistossa ei ollut sellaisia kehittämissuhteita, joihin olisi ollut helppo tarttua, ja tehdä niiden sisältämiä muutoksia pakettiin. Tästä syystä en muuttanut aloituspakettia kirjoitelmien perusteella. Mahdollisten muutosten tekeminen jää siis verkoston harkittavaksi.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi oli hyvin opettavainen. Olen luonteeltani melko suunnitelmallinen ja järjestelmällinen, joten minun oli ajoittain vaikea sopeutua siihen, että tutkimuksen toteutus muotoutui vähitellen tutkimusprosessin edetessä. Kehittämistyön luonteen vuoksi tällainen toimintatutkimuksen spiraalimallin mukainen toiminta oli kuitenkin mielestäni hyvä valinta. Tunsin välillä epävarmuutta siitä, mihin tutkimukseni on menossa, mutta lopulta löysin kuitenkin spiraalin pään, ja tutkimus valmistui suunnitellussa aikataulussa.

Mielestäni tein tutkimuksen aikana onnistuneita valintoja. Yksi valinta jota pohdin pidempään, oli kirjoitelman valitseminen tiedonkeruumuodoksi. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 84) toteavat, että yksityisten dokumenttien käyttöön tutkimusaineistona sisältyy riski, että esimerkiksi esseiden kirjoittaminen saattaa tuottaa suppean tutkimusaineiston. Huomasin tämän jossain määrin myös tässä tutkimuksessa. Osalle tutkimukseen osallistuneista kirjoitelman kirjoittaminen oli selvästi hankalaa ja epämieluisaa, ja osa vastauksista jäikin hyvin lyhyiksi. Osa kirjoitelmista oli kuitenkin laajempia, joten aineistoa kertyi riittävästi. Jos kirjoitelmien osuus tutkimuksessa olisi ollut keskeisempi, olisi aineiston niukkuus saattanut tuottaa enemmän haastetta.

OPERA-menetelmä oli mielestäni onnistunut valinta aloituspaketin ideointivaiheeseen. Myöskin OPERA-menetelmää tutkimuksessaan käyttänyt Holopainen (2011, 68) koki menetelmän osallistavan ja tehokkaan tavan ideoida asioita yhdessä erittäin toimivaksi toimintatutkimuksessa ja työyhteisön kehittämisessä. Hän koki, että menetelmän käyttö mahdollisti rajoitetun ajan hyödyntämisen tehokkaasti sekä jokaisen osallistujan ajatusten esiin pääsemisen. Olen näistä huomioista Holopaisen kanssa aivan samaa mieltä oman tutkimukseni perusteella.

Tutkimusprosessin aikana syntyi Uuden vapaaehtoisen aloituspaketti, joka julkaistiin Luetaan yhdessä -verkoston vapaaehtoisille lähettämässä uutiskirjeessä syyskuussa 2017. Paketti sai paljon kehuja ja sitä pidettiin selvästi tarpeellisena. Vaikka paketti saikin paljon kehuja, jäi siihen varmasti vielä kehitettävää ja hiottavaa. Opinnäytetyöni valmistuttua jätän paketin Luetaan yhdessä -verkoston vapaaseen käyttöön, ja he saavat halutessaan jatkaa sen kehittämistä ja muokkaamista.

Yrttiaho (2015, 40) toteaa tutkimuksensa johtopäätöksissä, että yhdessä osaston henkilökuntana he voivat luoda perehdytyksestä tukipilarin, joka ”antaa pohjan sitoutumiselle, pitkäkestoiselle ura-ajattelulle sekä jatkuvalle osaamisen kehittämiselle lastenosastolla”. Tämän tutkimusprosessin aikana puhuimme paljon vapaaehtoisten toimintaan sitoutumisen merkityksestä. Aloituspaketin toivottiin helpottavan uusien vapaaehtoisten si-

toutumista toimintaan. Ehkä tästäkin aloituspaketista voi muodostua ryhmien perehdytyksen tukipilari, joka luo pohjaa sitoutumiselle ja osaamisen kehittämislle.

Tutkimuksessa mukana olleet Hämeenlinnan ja Tampereen ryhmät jäivät pohtimaan, olisiko heidän syytä koota myös ryhmäkohtainen aloituspaketti. Siinä voisi olla esimerkiksi yhteystietoja ja muita oman ryhmän toimintaan liittyviä asioita. Tällaisen paketin tarpeen arviointi ja mahdollinen kokoaminen jäänevät ryhmien itse tehtäväksi.

Tutkimusprosessin aikana syntynyt ajatus kolmiosaisesta aloitusmateriaalista ei ainakaan vielä ole päässyt käytäntöön. Verkostolla on käytössä esitemateriaalia, ja Uuden vapaaehtoisen aloituspaketti syntyi tämän opinnäytetyöprosessin tuloksena. Niin sanottua kolmatta materiaalia, jossa olisi yksityiskohtaisempaa ohjeistusta ryhmien toimintaan, ei ole ainakaan tietoni mukaan vielä koottu. Tämän materiaalin tarpeellisuuden arviointi ja mahdollinen kokoaminen jäävät siis Luetaan yhdessä -verkoston pohditattavaksi. Kyseisen materiaalin kokoamisen ei ollut tarkoituksenaan olla tämän opinnäytetyöprosessin tavoitteena. Tässä voisi olla myös jatkotutkimusaihe jollekin toiselle tutkijalle.

Tästä opinnäytetyöstä antamassaan palautteessaan Luetaan yhdessä -verkoston projektipäällikkö toteaa, että prosessin aikana syntyneessä materiaalissa on erinomaisesti huomioitu organisaation kompleksinen kokonaisuus, ja siihen on osattu poimia toiminnalle oleellimmat seikat. Hän kertoo, että materiaali on linkitetty verkoston nettisivuille, ja opetusryhmiä on ohjattu materiaalin käyttöön uutiskirjeessä syyskuussa. Ensi vuonna uusien vapaaehtoisten koulutuspäivityksen yhteydessä materiaali otetaan käyttöön myös osana uuden vapaaehtoisen koulutuspaketin.

Opinnäytetyöprosessin aikana pääsin tutustumaan Luetaan yhdessä -verkoston toimintaan ja useisiin siinä mukana oleviin ihmisiin. Prosessin aikana positiivinen mielikuvani verkoston toiminnasta vahvistui. Minut otettiin lämpimästi vastaan jokaiseen ryhmään, jossa vierailin, ja ryhmässä oli mukava tunnelma. Opin prosessin aikana paljon niin vapaaehtoistyöstä kuin maahanmuuttajien kanssa toimimisestakin.

Luetaan yhdessä -verkoston vapaaehtoiset tekevät todella tärkeää työtä, joka on hyödyksi niin suomalaiselle yhteiskunnalle kuin ennen kaikkea kaikille niille maahan muuttaneille naisille, jotka ryhmässä opiskelevat. Minulle jäi vahvasti sellainen olo, että toiminta antaa valtavasti myös kaikille niille vapaaehtoisille, jotka ovat toiminnassa mukana. Tämä on toki koko toiminnan edellytyskin. Kuten eräs vapaaehtoinen minulle sanoi – kyseessä on sekä opiskelijoiden että vapaaehtoisten harrastus. Ja harrastustenhan kuuluu antaa voimaa ja hyvää mieltä.

Haluan kiittää kaikkia tutkimuksen teon aikana tapaamiani vapaaehtoisia ja verkoston työntekijöitä. Teette hyvää työtä!

LÄHTEET

Eronen, A., Karinen, R. & Lamminmäki, K. (2016). *Kielitaitoa ja hyvinvointia – Selvitys kotona lapsiaan hoitavien maahanmuuttajavanhempien kotoutumista tukevan koulutuksen malleista*. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Pdf. Haettu 4.12.2016 osoitteesta https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/124261/Elinvoimaa-Kielitaitoa_ ja_hyvinvointia_2016_final.pdf?sequence=2

Eskola, J. & Suoranta, J. (2003). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Harju, A. (2015). Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, B. (toim.). (2015). *Vapaaehtoistoiminta – Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino, 58–80.

Heikkinen, H. (2001). Toimintatutkimus – toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) (2001.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helin, K. (1993). *Tuplavoimin muutokseen*. Vantaa: Innotiimi Oy.

Holopainen, K. (2011). *Sairaanhoitajan perehdytysprosessin kehittäminen näyttöön perustuen Kanta-Hämeen keskussairaalan leikkaus- ja anestesiaosastolla*. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveystieteiden kehittäminen ja johtamisen koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu. Pdf. Haettu 30.10.2017 osoitteesta http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/36964/holopainen_katja.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hämäläinen, J. & Kangas, P. (2007). *Perehdyttämisen suunnittelu ja toteutus*. Helsinki: Työturvallisuuskeskus.

Innotiimi. (n.d.). *OPERA-tutorial*. Haettu 6.1.2017 osoitteesta <http://www.innotiimidigitalservices.com/tutorials/>

Koskiahho, B. (2001). Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (2001). *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*. Tampere: Vastapaino, 15–40.

Kupias, P. & Peltola, R. (2009). *Perehdyttämien pelikentällä*. Helsinki: Oy Ylioppilaskustannus, HYY Yhtymä.

Laaksonen, A. & Lehtonen, U. (2008). *Eriyttäminen*. Pdf. Haettu 28.6.2017 osoitteesta: <http://www.enorssi.fi/opetus/erilaisen-oppijan-tuki/materiaalit-1/eriyttaminen.pdf>

Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386. Haettu 11.11.2016 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Luetaan yhdessä. (n.d. a). *Etusivu*. Haettu 21.10.2016 osoitteesta <http://www.luetaanyhdessa.fi/>

Luetaan yhdessä. (n.d. b). *Ajankohtaista*. Haettu 25.5.2017 osoitteesta <http://www.luetaanyhdessa.fi/ajankohtaista.html>

Luetaan yhdessä. (n.d. c). *Luetaan yhdessä -verkosto*. Haettu 29.20.2017 osoitteesta <http://www.luetaanyhdessa.fi/>

Maahanmuuttovirasto. (2016a). *Turvapaikka- ja pakolaistilastot*. Haettu 4.12.2016 osoitteesta http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot

Maahanmuuttovirasto. (2016b). *Turvapaikkapäätökset 1.1.-31.12.2015*. Pdf. Haettu 4.12.2016 osoitteesta http://www.migri.fi/download/64994_Tp-paatokset_2015.pdf?dd5631db5517d488

Maahanmuuttovirasto. (2016c). *Kansalaisuustilastot*. Pdf. Haettu 4.12.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/kansalaisuustilastot

Maahanmuuttovirasto. (2017a). *Kiintiöpakolaiset*. Haettu 18.9.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka-_ja_pakolaistilastot/kiintiopakolaiset

Maahanmuuttovirasto. (2017b). *Turvapaikanhakijat 1.1.-31.12.2016*. Pdf. Haettu 18.9.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/download/65764_tp-hakijat_2016.pdf?8239fc02d480d488

Maahanmuuttovirasto. (2017c). *Turvapaikkapäätökset 1.1.-31.12.2016*. Pdf. Haettu 18.9.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/download/65768_Tp-paatokset_2016.pdf?c9523904d480d488

Maahanmuuttovirasto. (2017d). *Vireille tulleet kansalaisuushakemukset 1.1.2016 – 31.12.2016*. Pdf. Haettu 18.9.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/download/68892_Kansalaisuuden_hakijat_suurimmat_ryhmat_kansalaisuuksittain.pdf?2bbc3545bc80d488

Maahanmuuttovirasto. (2017e). *Kansalaisuushakemuspäätökset 1.1.2016 – 31.12.2016*. Pdf. Haettu 18.9.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/download/69352_Kansalaisuushakemusten_paatokset_suurimmat_ryhmat_kansalaisuuksittain.pdf?cfa39e45bc80d488

Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.). (2007). *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Väestöliitto. Pdf. Haettu 18.9.2017

osoitteesta http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/f3ac7b43377bed4a6002e26bb05fbdc1/1505718037/application/pdf/386433/Maahanmuuttajanaiset_e.pdf

Nylund, M. & Yeung, B. (2015). Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, B. (toim.) (2015.) *Vapaaehtoistoiminta – Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino, 13–32.

Opetushallitus. (2012a). *Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012*. Pdf. Haettu 14.9.2017 osoitteesta http://www.oph.fi/download/139342_aikuisten_maahanmuuttajien_kotoutumiskoulutuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2012.pdf

Opetushallitus. (2012b). *Aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012*. Pdf. Haettu 14.9.2017 osoitteesta http://www.oph.fi/download/139339_aikuisten_maahanmuuttajien_luku_ja_kirjoitustaidon_koulutuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2012.pdf

Päivärinta, A., Seppälä, A. & Lartama, K. (n.d.). *Tukiverkkoja – Monikulttuurisen perhetyön ja ammatillisesti ohjatun vapaaehtoistoiminnan opas*. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto ry.

Silverman, D. (2005). *Doing qualitative research*. Lontoo: SAGE Publications Ltd.

Sisäministeriö. (n.d.). *Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan*. Haettu 13.10.2017 osoitteesta <http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>

Sorri, H. (2015). Elämän käänneet: Arvojen ja identiteetin muutokset. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, B. (toim.) (2015.) *Vapaaehtoistoiminta – Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino, 126–140.

Sutela, H. (2016). *Lähi-idästä ja Afrikasta kotoisin olevien naisten kotoutumiseen kiinnitettävä huomiota*. Tieto&trendit 2/2016. Haettu 4.12.2016 osoitteesta <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/167/>

Sutela, H. & Larja, L. (2015). *Maahanmuuton syyt, Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perhesyistä*. Teoksessa Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. (2015.) *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi suomessa 2014*. Pdf. Haettu 4.12.2016 osoitteesta http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluetelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf

Tilastokeskus. (n.d.). *Ulkomaalaistaustaiset*. Haettu 13.10.2017 osoitteesta <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html#maittain>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuominen-Riipi, L., Tuisku, S., Kaipiainen, E. & Etelämäki, R. (2015). *Luetaan yhdessä -verkosto, Ehdotuksia ryhmien opetussuunnitelmiksi 2013*. 2015 päivitetty versio. Pdf. Haettu 4.12.2016 osoitteesta <http://www.luetaanyhdessa.fi/opetusaineisto.html>

Ulkomaalaislaki 2004/301. Haettu 4.12.2016 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>

Vilka, H. (2005). *Tutki ja kehitä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuori, J. (2012). Arjen kansalaisuus, sukupuoli ja kotouttamistyö. Teoksessa Keskinen, S., Vuori, J. & Hirsiaho, A. (2012.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli: kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press, 235–262.

Yrttiaho, A. (2015). *Tervetuloa töihin lastenosastolle! Järjestelmän ja kohtaamisen yhdistyminen ammatillisessa perehdytysohjelmassa*. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu. Pdf. Haettu 30.10.2017 osoitteesta <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/92605/anu.yrttiaho.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kirje Luetaan yhdessä -ryhmille

Hei!

Opiskelen sosionomin ylempää ammattikorkeakoulututkintoa Hämeen ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyönäni kehitän uusien vapaaehtoistyöntekijöiden aloituspakettia Luetaan yhdessä -ryhmille. Tarkoitukseni on tavata kolmen eri ryhmän vapaaehtoistyöntekijöitä, ja pohtia aloituspaketin sisältöä yhdessä heidän kanssaan.

Voisiko teidän ryhmänne olla mukana tutkimuksessani? Tarkoituksena olisi, että kokoonnumme 1-2 kertaa pohtimaan yhdessä aloituspaketin sisältöä. Tapaamisaika olisi ryhmänne kokoontumisen yhteydessä ja tapaaminen kestäisi 1-2 tuntia.

Osallistuminen ei vaadi ryhmänne vapaaehtoistyöntekijöiltä muuta kuin aikaa osallistua tapaamiseen/tapaamisiin.

Työskentelyn kannalta on eduksi, jos pohditte kukin mielessänne etukäteen ajatuksia siitä, mitä asioita vapaaehtoisten aloituspaketin olisi hyvä sisältää. Pieni pohdiskelu ennen tapaamista helpottaa alkuun pääsyä. Toivon, ettette käy aiheesta etukäteen yhteistä keskustelua, jotta pääsemme aloittamaan yhteisen pohdinnan ikään kuin puhtaalta pöydältä.

Aloituspaketista on tarkoitus tulla eräänlainen perehdytysmateriaali, joka helpottaa uuden vapaaehtoistyöntekijän työskentelyn aloitusta. Hyvä aloituspaketti antaa tietoa, innostaa ja motivoi.

Ystävällisin terveisin,

Noora Tuominen

OPERA-työskentelyjen tulokset

- Erilaisten maahanmuuttajien erilaiset polut: pakolainen, opiskelija jne.
 - Varsinaista opetussuunnitelmaa ei voi olla, mutta suunnitelma on hyvä tehdä
 - Rohkaisu, kannustus, olet hyvä, osaat paljon, saat tukea
 - Kuvailaan tunteja, opettajien vahvuudet rohkeasti esiin
 - Luetaan yhdessä -organisaatio
 - Pitää tulla katsomaan ja seuraamaan ja sen jälkeen keskustella
 - Ei tarvitse olla opettaja, mutta siitä voi olla etua (tai haittaa)
 - Täytyy sopeutua siihen, että opetettavien taustat ovat erilaisia, sillä tulevat eri kulttuureista, uskonnot vaikuttavat, venäläisten poliittinen tausta, juutalaiset, muslimit
 - Eettiset säännöt, esim. ei uskontoa tai politiikkaa
 - Omat selkeät motiivit, on hyväksyttävä sekamelska, mutta työskentelyssä on oltava joku ryhti
-
- Tärkeintä on ihmisen kohtaaminen, kontaktin ottaminen
 - Tulos ei ole tärkein
 - Ohjaajan kärsivällisyyden korostaminen
 - Positiivisuus ja kannustaminen
 - Oppilaan kannustaminen ja onnistumisesta kertominen
 - Aluksi työparina (työhönohjaus)
 - Millaisia maahanmuuttajia on? – luku- ja kirjoitustaito? – muu kielitaito? – maat?
 - Vapaaehtoinen sitoutuminen
 - Mitä on Luetaan yhdessä -ryhmä – opetussuunnitelma
 - Millaisista asioista voi puhua / ei voi puhua
 - Toimintaa säätelevät lait ja asetukset
 - Ei tarvita opettajan koulutusta, olemme malleja tavallisista suomalaisista naisista
 - OPS: tavoitteet, toimintatavat
 - Opetuskertojen suunnittelu – materiaalit, vastuiden jako?

Kolmiosaisen materiaalin esittely Luetaan yhdessä -toimistolla

Kolmiosainen materiaali, ei yhtä aloituspakettia

- Esite (innostava, kannustava, perustiedot, riittävän kevyt, max. A4)
 - Ei saa olla liian raskas
 - Mainos, jolla voidaan houkutella mukaan

- Laajempi aloituspaketti (OPS, tietoa ryhmän toiminnasta, mitä opettajan on hyvä huomioida, mistä voi ja ei voi puhua, opettajien välinen kunnioitus, miten opiskelijaa voi motivoida, tietoa erilaisista maahanmuuttajista ym.)
 - Voisi antaa siinä vaiheessa, kun uusi opettaja on päättänyt aloittaa ryhmässä

- Materiaali vastuopettajalle tai uudelle ryhmälle
 - Suunnittelu, miten suunnitelma kannattaa laatia
 - Yhteydenpito verkostoon
 - Tilastojen tekeminen
 - Eettiset ohjeet
 - Ryhmän toiminnan raamit
 - Keskustelunaiheita ryhmälle, miten meillä toimitaan? (ryhmäjako, suunnittelu, vastuut, onko aina samat oppilaat?)
 - Uuden opettajan perehdyttäminen, ohjeita, miten kannattaa toimia

OPERA-työskentelyjen materiaalin jaottelu

ESITE

- Pitää tulla katsomaan ja seuraamaan ja sen jälkeen keskustella

ALOITUSPAKETTI

- Positiivisuus ja kannustaminen
- Tulos ei ole tärkein
- Oppilaan kannustaminen ja onnistumisesta kertominen
- Ohjaajan kärsivällisyyden korostaminen
- Millaisia maahanmuuttajia on? – luku- ja kirjoitustaito? – muu kielitaito? (– maat?)
- Tärkeintä on ihmisen kohtaaminen, kontaktin ottaminen
- Vapaaehtoinen sitoutuminen
- Mitä on Luetaan yhdessä -ryhmä – opetussuunnitelma
- Ei tarvita opettajan koulutusta, olemme malleja tavallisista suomalaisista naisista
- Millaisista asioista voi puhua / ei voi puhua
- Rohkaisu, kannustus, olet hyvä, osaat paljon, saat tukea

”KOLMAS MATERIAALI”

- Aluksi työparina (työhönohjaus)
- OPS: tavoitteet, toimintatavat
- Opetuskertojen suunnittelu – materiaalit, vastuiden jako?
- Kuvailaan tunteja, opettajien vahvuudet rohkeasti esiin
- Varsinaista opetussuunnitelmaa ei voi olla, mutta suunnitelma on hyvä tehdä

Uuden vapaaehtoisen aloituspaketti

Luetaan yhdessä on vapaaehtoisuuteen perustuva valtakunnallinen verkosto, jossa maatalan kynnyksen opiskeluryhmät tukevat maahanmuuttajien, erityisesti naisten, kielen oppimista. Ryhmissä tapahtuva suomen ja ruotsin kielen oppiminen on alkuna kotoutumiselle ja voimaantumiselle.

Opetuksen pääpaino on arjessa tarvittavassa kielitaidossa. Toiminnan tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden sosiaalista toimintakykyä ja osallisuutta, ja näin edistää opiskelijoiden ja heidän perheensä hyvinvointia. Vapaaehtoisille ja opiskelijoille toiminta tarjoaa mukavaa yhdessäoloa ja kulttuurien välistä vaihtoa.

Opiskelijat

Luetaan yhdessä -ryhmien ensisijaisena kohderyhmänä ovat eri syistä yhteiskunnan kotoittamiskoulutuksen ulkopuolelle jääneet maahan muuttaneet henkilöt: erityisesti kotivanhemmat, luku- ja kirjoitustaidottomat sekä seniorit.

Ryhmien opiskelijoiden taustat ja kielitaito ovat hyvin moninaisia. Ryhmistä löytyy opiskelijoita aina luku- ja kirjoitustaidottomasta äitiyslomalla olevaan tutkijaan. Toiminta on tärkeää järjestää niin, että jokainen opiskelija saisi yksilöllistä huomiota ja tarpeitaan vastaavaa opetusta. Tämän vuoksi jokaisessa ryhmässä on useita vapaaehtoisia, mikä mahdollistaa esimerkiksi pienryhmissä työskentelyn.

Opiskelijoiden lapset ovat tervetulleita mukaan toimintaan. Ryhmissä lastenhoito on ratkaistu eri tavoin. Esimerkiksi joissakin ryhmissä vapaaehtoiset auttavat lastenhoidossa, jotta vanhemmat voisivat keskittyä opiskeluun.

Erytyisesti lukutaidottomien kohdalla on tärkeää muistaa, että vaikka opiskelijalta puuttuu lukutaito, hänellä on runsaasti muita taitoja, joita on hyvä saada käyttöön uuden oppimisessa, esimerkiksi kyky muistaa kuultua ja nähtyä ilman kirjallista tukea. Suomessa, jossa viestintä on vahvasti kirjallista, lukutaidottomuus voidaan kokea häpeällisenä. Vapaaehtoinen voi positiivisella ja kannustavalla asenteellaan osoittaa, ettei lukutaidottomuutta tarvitse hävetä.

On hyvä tiedostaa, että opiskelijoiden elämäntilanteet ovat hyvin vaihtelevia ja kukin heistä sitoutuu toimintaan omien mahdollisuuksiensa mukaan. Luetaan yhdessä -toimintaan ovat tervetulleita myös he, jotka eivät pääse paikalle viikoittain. Ryhmään voi tulla uusia opiskelijoita myös kesken lukukauden. Tämän vuoksi vapaaehtoisena toimiminen edellyttää joustavuutta ja kykyä toimia muuttuvan ryhmän kanssa.

Vapaaehtoiset

Vapaaehtoisella ei tarvitse olla opettajan koulutusta. Riittää että olet kiinnostunut kielen opettamisesta ja erilaisten ihmisten ja kulttuurien kohtaamisesta. Toivomme, että vapaaehtoiset ovat valmiita sitoutumaan toimintaan ainakin lukuvuodeksi.

Luetaan yhdessä -ryhmien vapaaehtoiset eivät edusta ryhmänä mitään poliittista puoluetta tai uskontokuntaa. Opetuksessa politiikkaan ja uskontoon liittyviä asioita käsitellään puolueettomasti ja ottamatta niihin kantaa.

Luetaan yhdessä -verkosto järjestää vapaaehtoisille vuosittain koulutuksia: syksyisin valtakunnallisen seminaarin ja keväisin alueseminaareja eri puolilla Suomea.

Uusien vapaaehtoisten tulee kirjautua verkoston uutiskirjeen saajiksi, jotta he saavat tarpeellista tietoa verkoston toiminnasta sekä tulossa olevista koulutuksista. Uutiskirjeen voi tilata verkoston nettisivujen etusivun alalaidasta: www.luetaanyhdessa.fi.

Toiminta

Ryhmät kokoontuvat yleensä koulun lukuvuoden aikana kerran viikossa kahden tunnin ajan. Yleensä tapaamiset alkavat yhteisellä osiolla, jossa voidaan käydä läpi kuulumisia tai päivälle suunniteltua teemaa. Monissa ryhmissä tämän yhteisen osion vetovastuu on vapaaehtoisten kesken kiertävä. Yhteisen aloituksen jälkeen opiskelijat jakautuvat pienryhmiin, joissa he saavat henkilökohtaisempaa opetusta. Pienryhmät voidaan jakaa esimerkiksi kielitaidon tasojen mukaan (luku- ja kirjoitustaidottomat, alkeet, edistyneet). Uuden opiskelijan aloittaessa hänen suomen kielen taitonsa kartoitetaan, jotta sopiva pienryhmä löytyy.

Opetuksen tukena voidaan käyttää oppikirjoja, kirjallisia materiaaleja, toiminnallisia menetelmiä tai verkko-oppimista. Kannustamme vapaaehtoisia kokeilemaan erilaisia oppimateriaaleja ja -menetelmiä! Verkosto rahoittaa oppikirjat kaikille opiskelijoille ja vapaaehtoisille. Kirjoja voi tilata verkoston nettisivuilta löytyvällä lomakkeella ympäri vuoden.

Vapaaehtoiset työskentelevät tiiminä ja tekevät yhdessä ryhmän lukujärjestyksen ennen lukukauden alkua. Tulevat teemat, tehtävät ja vetovastuut mietitään yhdessä, mutta suunnitelma myös joustaa tilanteiden mukaan. Kukin vapaaehtoinen tuo ryhmään omat vahvuutensa ja voi vaikuttaa omaan rooliinsa ryhmässä. Ryhmiin pyritään luomaan luottamuksellinen ja avoin ilmapiiri, jossa muilta vapaaehtoisilta voi aina tarvittaessa kysyä neuvoa. Luetaan yhdessä Opettajan oppaasta saa lisää vinkkejä vapaaehtoisena opettajana toimimiseen.

Ryhmien kokoontumisissa pyritään pitämään avoin, tasa-arvoinen ja positiivinen henki. Opiskelijoita kannustetaan ja heille kerrotaan onnistumisista. Tarkoituksena on, että kokoontumiset ovat sekä opiskelijoille että vapaaehtoisille mukavia ja voimaa antavia tilaisuuksia.

Käytäntöjä

Jokaisella ryhmällä on oma yhteistyökumppani, joka tarjoaa tilat toiminnalle sekä usein myös muuta tukea, kuten tulostusmahdollisuuden tai paikallistukea. Verkoston rooli on tarjota toimintaan konsepti ja oppimateriaalit sekä koulutusta ja tukea vapaaehtoisille. Toimistolla on työntekijöitä vapaaehtoisia varten. Heiltä saa aina kysyä neuvoa tai pyytää apua käytännön asioissa.

Ryhmillä on käytettävissään 50 euron vuotuinen toimintaraha virkistykseen. Tuella voi rahoittaa esimerkiksi taukojen kahvi-/teetarjoilua tai järjestää retkiä tai pienimuotoisia juhlia lukukausien päätteeksi. Tarkemmat ohjeet toimintarahaan liittyen löytyvät verkoston nettisivuilta. Toimintarahan lisäksi ryhmät voivat saada toimistolta pyydettäessä rahoitusta myös opiskelutarvikkeisiin, kuten vihkoihin ja kyniin.

Ryhmiä pyydetään raportoimaan verkostolle puolivuositain. Pyyntö raportoinnista lähetetään uutiskirjeissä. Vapaaehtoisten tulisi merkitä joka viikko ylös opetuskerrat, vapaaehtoisten määrä sekä opiskelijoiden määrä. Muut raportissa kysyttävät kysymykset on pyritty muotoilemaan siten, että vapaaehtoiset pystyvät vastaamaan niihin muistin pohjalta. Kuten opetuksesta muutenkin, myös raportoinnista olisi hyvä vastata tiiminä, ja raportointivuorot voivat vaihdella vuosittain. Opiskelijoiden henkilötietoja verkosto ei kerää turvallisuussyistä.

Vapaaehtoisen huoneentaulu suomi toisena kielenä -opetukseen

1. Puhu selkeästi, mutta älä liioitellun hitaasti.
2. Käytä painotuksia ja tauotusta puheesi jäsentämiseen.
3. Hyödynnä ilmeitä ja eleitä.
4. Käytä esimerkkejä käsitteitä havainnollistaaksesi.
5. Anna oppilaalle aikaa puhua virheitä korjaamatta.
6. Hyödynnä toiminnan avulla oppimista.
7. Helpota vuorovaikutuksen syntymistä oppilaiden välille.
8. Varmista, että oppilas ymmärtää saamansa ohjeet sekä opittavan asian.
9. Auta oppilaita käyttämään opittavaa käsitettä tai asiaa eri konteksteissa.
10. Anna oppijalle aikaa sekä positiivista palautetta.

(Lähde: Laaksonen & Lehtonen 2008. <http://www.enorssi.fi/opetus/erilaisen-oppijan-tuki/materiaalit-1/eriyttaminen.pdf>)

Tekstin on koontanut Noora Tuominen osana opinnäytetyötään yhdessä Itäkeskuksen Luetaan yhdessä -ryhmän vapaaehtoisten ja verkoston työntekijöiden kanssa.

Tutkimuslupa

Annan Noora Tuomiselle luvan käyttää kirjoitelmaani nimettömänä opin-
näytetyön tekemisessä. Kirjoitelmaa käsitellään luottamuksellisesti ja se hä-
vitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Päivämäärä

Tutkijan allekirjoitus

Nimenselvennys

Päivämäärä

Tutkimukseen osallistujan allekirjoitus

Nimenselvennys

